

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

СТАТКЕВИЧ ГАННА ВІТАЛІЇВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри фінансів і
банківської справи,
д-р екон. наук, професор
_____ О. А. Лактіонова
« ____ » _____ 20 ____ р.

РОЗВИТОК СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:

Н. І. Волкова, доцент кафедри
фінансів і банківської справи,
канд. екон. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: ____ / ____ / ____
бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2021

АНОТАЦІЯ

Статкевич Г. В. Розвиток споживчого кредитування в кризових умовах. Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній роботі розглянуто сутність споживчого кредиту з точки зору представників системного підходу, проаналізовано стан споживчого кредитування в Україні та АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК». Проведено аналіз споживчих кредитів, які надаються домашнім господарствам. Обґрунтовано вплив коронакризи на розвиток споживчого кредитування в Україні. Проведено оцінку факторів споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» та оцінку ефективності в Україні загалом.

Основним науковим результатом дослідження є розроблена концепція до вдосконалення механізму споживчого кредитування в кризових умовах, який визначає принципи, завдання та засоби забезпечення сприятливих умов для розвитку споживчого кредитування в Україні через покращення довіри населення до кредитної системи, збільшення обсягів споживчого кредитування, створення конкурентного середовища для банків на ринку споживчих кредитів.

Ключові слова: банківська система; споживче кредитування; кредит; домашні господарства.

Statkevych H. Development of consumer lending in crisis conditions. Specialty 072 Finance, Banking and Insurance. Educational Program «Finance, Banking and Insurance». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The qualification work considers the essence of consumer credit from the point of view of the representatives of the system approach, analyzes the state of consumer lending in Ukraine and JSC "CREDIT AGRICOLE BANK". An analysis of consumer loans to individuals, households and non-financial corporations was conducted. The

influence of the corona crisis on the development of consumer lending in Ukraine is substantiated. An assessment of consumer lending factors of JSC "CREDIT AGRICOLE BANK" and an assessment of efficiency in Ukraine in general.

The main scientific result of the study is the concept developed to improve the mechanism of consumer lending in crisis, which defines the principles, objectives and means of providing favorable conditions for consumer lending in Ukraine by improving public confidence in the credit system, increasing consumer lending, creating a competitive environment for banks in the consumer credit market.

Keywords: banking system banking system; consumer lending; credit; households.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	6
1.1 Особливості споживчого кредитування.....	6
1.2 Етапи та умови надання споживчого кредиту.....	15
1.3 Аналіз сучасного стану ринку споживчого кредитування в Україні.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» В УМОВАХ КРИЗИ.....	29
2.1 Аналіз кредитного портфелю АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».....	29
2.2 Аналіз діяльності АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в сфері споживчого кредитування.....	35
2.3 Оцінка факторів впливу на стан банківського кредитування споживчих потреб населення на матеріалах АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».....	39
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».....	45
3.1 Концепція вдосконалення механізму споживчого кредитування в кризових умовах.....	45
3.2 Обґрунтування рекомендацій та пропозицій щодо розвитку споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» на основі скорингової моделі.....	49
3.3 Оцінка ефективності споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».....	63
Висновки	68
Список використаних джерел.....	71

ВСТУП

Актуальність теми. Попит на споживче кредитування зростає з кожним роком, це пояснюється потребою фізичних осіб до покращення рівня життя. Проте активізація споживчого кредитування виступає важливим та вигідним не тільки для населення, але також і для банків задля стабілізації й розвитку економіки держави в цілому. Роль споживчого кредиту в сучасних умовах є нестабільним відносно фінансово-економічної ситуації і погіршення макроекономічних показників є надзвичайно важливою. З точки зору макроекономіки споживчий кредит підвищує сукупний платоспроможний попит на предмети споживання та послуги, що в свою чергу стимулює збільшення обсягів їх виробництва. Збільшення обсягів споживчого кредитування в Україні є важливим чинником в розвитку банківської системи й економіки в цілому.

Питанням розвитку, удосконаленням та проблематикою споживчого кредитування займалися такі вітчизняні науковці, як: Доценко Ю.О.[1], Дубчак О. В. [2], Чайковський Я. І.[3], Бабаскін А. В. [4], Вовчак О. Д., Антонюк О. І.[5], Голіната А. Ю., Томашевська А. М. [6], Янишен В. П. [7], Демчук Н. І., Крилова О. В., Остапчук Ю. Ю.[8] та інші. Серед зарубіжних науковців слід відмітити: Тейлор Д.[9], Бронсон А., Крістофер П., Гіслер Т., Рамчаран Р., Едісон Ю.[10], Фленкштейн М., Лонгстаф Ф.[11] та багато інших. Але, попри достатню велику кількість досліджень науковців, які присвячені поглибленню кредитних правовідносин, все ж таки сама їх специфіка залишається дослідженою на низькому рівні.

На даний момент споживче кредитування займає суттєву частку в структурі серед інших видів кредитування, так як спостерігається швидкий розвиток сфери споживчого кредитування, збільшуються обсяги та поширення у суспільстві. Але така доступність споживчого кредитування створює певні проблеми, пов'язані з недостатністю нормативно-законодавчого регулювання цих відносин. Діючі загальні норми цивільного законодавства України про банківське кредитування не пояснюють специфіки досліджуваного виду кредитування, а відсутність чіткості у формулюванні деяких тлумачень,

породжує низку проблем щодо застосування у практиці. Водночас у сучасних умовах фінансово-економічного занепаду потребують у поглибленому розборі прогресивного стану та пояснення можливостей розвитку банківського споживчого кредитування в Україні.

Метою магістерської роботи є розробка на основі системного підходу концепції вдосконалення споживчого кредитування в кризових умовах, що спрямована на забезпечення збільшення доходності банків та підвищення ефективності споживчого банківського кредитування.

Завдання дослідження:

- обґрунтувати особливості споживчого кредитування;
- визначити етапи та умови надання споживчого кредиту;
- проаналізувати сучасний стан ринку споживчого кредитування;
- здійснити аналіз кредитного портфелю АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»;
- проаналізувати діяльність АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в сфері споживчого кредитування;
- оцінити вплив факторів на стан банківського кредитування споживчих потреб населення;
- розробити концепцію вдосконалення механізму споживчого кредитування в кризових умовах;
- обґрунтувати рекомендації та пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» на основі скорингової моделі;
- провести оцінку ефективності споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Об'єктом дослідження магістерської роботи є процес споживчого кредитування банків в кризових умовах.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні та прикладні засади удосконалення механізму споживчого кредитування в кризових умовах.

Методи дослідження: індукції, дедукції, екстраполяції, конкретизації, абстрагування, аналогія, аналіз, науковий, групування, графічний, моделювання.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення одержаних результаті полягає у доповненні теоретичних засад щодо сутності та особливостей споживчого кредитування. Практичне значення отриманих результатів міститься в поглибленні наукового пояснення особливостей розвитку та функціонування споживчого кредиту в Україні в сучасних умовах, розробці пропозицій щодо вдосконалення механізму банківського споживчого кредитування в напрямках підвищення ефективності для банків.

Наукова новизна дослідження полягає в формуванні концепції вдосконалення споживчого кредитування в кризових умовах, яка спрямована на забезпечення збільшення доходності банків та підвищення ефективності споживчого банківського кредитування.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні дослідження та практичні рекомендації магістерської роботи оприлюднено у науково-практичному журналі «Економіка та держава» за темою «Розвиток споживчого кредитування в кризових умовах» та у XXI Міжнародній науковій конференції студентів та молодих вчених за назвою «Оцінка факторів впливу на стан банківського кредитування споживчих потреб населення на матеріалах АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 77 сторінок. Робота містить: 19 рисунків та 10 таблиць. Список використаних джерел налічує 69 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1 Особливості споживчого кредитування

Кредит є важливою складовою громадян, значна кількість суспільства не може обходитись без кредиту, тому він займає важливе місце у соціально-економічному розвитку країни.

Одним із найпоширеніших кредитів є саме споживчий кредит, так як він займає найбільшу частку серед інших кредитів, і є одним із найпопулярніших кредитів, яким користується клієнт.

Споживче кредитування займає важливе місце в банківській системі і уособлює значну роль у сучасній економіці. Воно допомагає задовольняти різні споживчі потреби населення не прив'язуючись до рівня доходу громадян. Тому, майже кожен споживач може дозволити собі купити бажану річ одразу, незважаючи на свій дохід.

Споживчий кредит є кредитом, у якого низький рівень ризику і має низький відсоток, і кожен може підібрати умови кредитування під свої можливості та уподобання в залежності від пропозицій банку. Кожен банк представляє свої умови споживчого кредитування, які пов'язані із строком кредиту, комісією банку та терміном оформлення, в залежності від бажань клієнта.

Згідно із Закону України «Про споживче кредитування» споживче кредитування – це правовідносини щодо надання, обслуговування та повернення споживчого кредиту.

Споживчий кредит – банківська застава, яка надається населенню для оплати їх споживчих потреб, найчастіше для купівлі предметів особистого споживання або для відстрочення платежу [12].

Тобто, якщо фізична особа-підприємець бере кредит для цілей своєї підприємницької діяльності, це вже не буде вважатись споживчим кредитом, але

якщо ця ж особа діє не в статусі фізичної особи-підприємця і отримує споживчий кредит, то вона буде підпадати під рамки цього Закону.

Мета Закону України полягає у тому, щоб захистити споживача, але Закон встановлює і деякі винятки, тобто споживачі не можуть зобов'язувати кожного кредитодавця, який надає невеличкий короткостроковий кредит слідувати всім суворим вимогам Закону, тому що це значно буде робити кредит дорожчим, що не буде вигідно споживачам.

Згідно НБУ «Про захист прав споживачів», споживчий кредит – це кошти, що надаються кредитодавцем (банком або іншою фінансовою установою) фізичним особам на придбання споживчих товарів або послуг у тимчасове користування, під процент, на умовах строковості та платності [13].

Розглянемо також визначення авторів, які досліджували питання споживчого кредиту та надали такі поняття споживчого кредиту.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців щодо визначення поняття «Споживчий кредит»

Автор	Визначення поняття «споживчий кредит»
1	2
Бондар О.П.	Споживчий кредит – кредит, що надається державою, підприємствами, кредитними інститутами і окремими громадянами позичкової вартості (у грошовій, товарній і натуральній формі) населенню для використання для споживчих потреб на засадах повернення і, з виплатою відсотка.
Івасів Б.С.	Споживчий кредит - це вид позички, яка надається торговими компаніями, банками та іншими кредитно-фінансовими установами споживачеві для придбання товарів та оплати побутових послуг .
Івченко М.	Споживчий кредит – це кредит, який надається фізичним особам на купівлю споживчих товарів та послуг і який погашається поступово.
Кудряшов С.В.	Споживчий кредит - це один з видів банківського кредиту, що обслуговує фінансування особистих та господарських потреб домогосподарств як кінцевих споживачів валового внутрішнього продукту.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Лаврушин О. І.	Споживчий кредит - це відносини, в яких населення є позичальником. Продаж підприємствами торгівлі споживчих товарів з відстрочкою платежу або надання банками позичок на купівлю споживчих товарів, а також на оплату різного роду витрат особистого характеру.
Мороз А.М.	Споживчий кредит – це кредит, спрямований на задоволення особистих потреб споживачів, який обслуговує сферу особистого споживання.
Мочерний С. В.	Споживчий кредит – це кредит, наданий тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам-резидентам України на купівлю споживчих товарів тривалого вжитку та послуг і повертається в розстрочку.
Туган-Барановський М.І.	Споживчий кредит - це кредит, для надання послуг споживчим потребам особи, що кредитується.
Вовчак О. Д., Антонюк О. І.	Споживчий кредит - це грошові кошти, які надаються фізичним особам – резидентам країни у національній валюті банками та небанківськими фінансовими установами для задоволення особистих потреб, що не пов'язані із підприємницькою діяльністю, на засадах поверненості, платності, забезпеченості та строковості.
С.В. Мочерний, Л.С. Тришак	Споживчий кредит – відносини економічної власності між кредиторами і споживачами щодо привласнення першими (кредиторами) певного відсотка за надані ними в грошовій формі ресурси споживачам у тимчасове користування.

Джерело: складено автором на основі [14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 5; 23]

Оглянувши різноманітні визначення науковців, можна стверджувати, що споживчий кредит – це відносини між кредиторами (банком або іншою фінансовою установою) та споживачами (фізичними особами або домогосподарствами), коли кожен зі своєї сторони бажає отримати вигоду, споживач у вигляді товару або грошей за мінімальним внеском передплати, а кредитор – у вигляді відсотка, отриманого за надання кредиту, і ці взаємовідносини базуються на принципах строковості, платності, поверненості та забезпеченості.

Споживчий кредит може виступати в ролі позики, яка видається фізичним особам для використання особистих потреб у споживанні товарів та послуг

(наприклад, транспортних засобів та техніки), як правило, за допомогою кредитних карток. Це може забрати, наприклад, позики, що надаються з метою освіти або консолідації боргу. Споживчий кредит може мати форму поновлюваного кредиту або позики в розстрочку.

Банк, що виокремлює порівняно високу частку свого портфеля на споживче кредитування, в більшості випадків, має відносно високу чисту процентну маржу. Або, споживче кредитування, як частка загальних позичок, має тісніший зв'язок із чистою процентною маржою, ніж інші елементи кредитування. Подібний висновок можна зробити за рентабельністю власного капіталу, так як на це також впливає збільшення розподілу споживчого кредитування. Воно може бути частково зумовлене причинно-наслідковим ефектом, оскільки країни, які мають вищі ставки політики, ніж інші юрисдикції, також збільшили розподіл активів на споживче кредитування. Тим не менше, націнки на споживче кредитування історично були привабливими для банків, оскільки вони були значно вищими, ніж для будь-якого іншого сегменту кредитування [24].

До витрат особистого характеру можемо віднести кошти, які призначені для оплати за навчання, медичне обслуговування, косметичні процедури та інше.

Споживчий кредит володіє певним складом специфічних якостей, що пов'язані із особливостями сфери особистого споживання населення.

До них відносяться [25]:

- споживчі кредити отримують фізичні особи;
- споживчий кредит є видом позики, що відображає взаємовідносини між кредитором і позичальником, мета яких міститься в кредитуванні кінцевого споживача;

- погашення споживчого кредиту здійснюється в межах надходження або накопичення капіталу;

- види споживчого кредиту є засобами задоволення своїх особистих потреб фізичних осіб і носять громадський характер, оскільки сприяють укладенню колективних проблем, підвищенню рівня життя населення;

- основною умовою, що забезпечує можливість отримання споживчого кредиту є довгострокові грошові доходи, тобто платоспроможність споживача;
- дана позика активізує отримання деяких благ (товарів, послуг), які мають можливість придбати колись, накопичивши кошти, які необхідні для закупівлі товарно-матеріальних цінностей чи послуг.

Для отримання кредиту споживачі можуть звернутися до банківських або небанківських установ (фінансових компаній, кредитних спілок або ломбардів), в залежності від уподобань клієнта або його кредитної історії, так як імовірність видачі споживчого кредиту в небанківських установ вища, але і вища відсоткова ставка. Вибір споживача може залежати від мети кредиту, але більшість споживачів надають перевагу саме банківським установам, так як саме вони пропонують надійність, низьку відсоткову ставку та обслуговування на високому рівні.

Найпопулярніші та найвідоміші види споживчого кредитування наведено на рисунку 1.1.

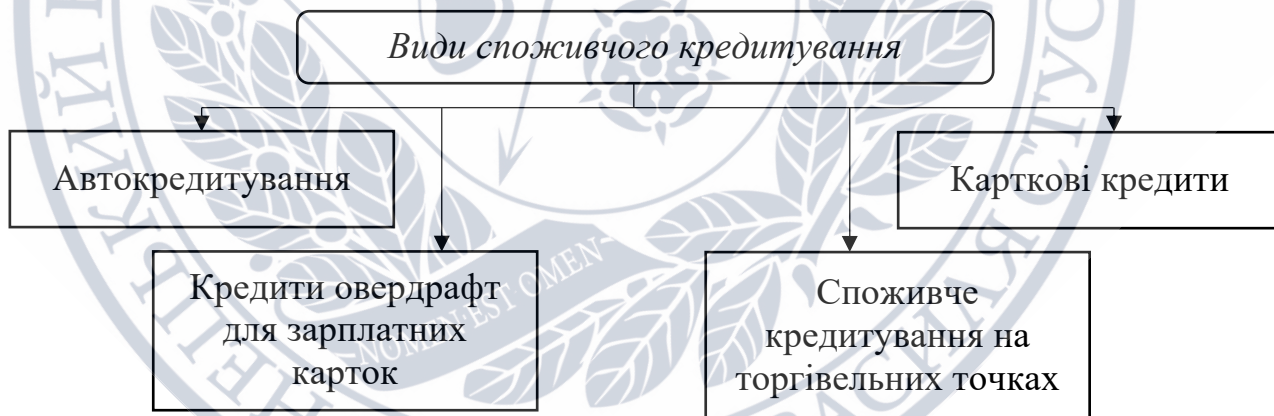

Рисунок 1.1 – Види споживчого кредитування

Джерело: складено автором на основі [26]

Розглянемо детальніше кожен вид споживчого кредиту:

- автокредитування – кредит, який надається фізичним особам на довгострокових засадах щодо придбання автомобільного транспорту для власного використання;

- карткові кредити – це кредит, який надається у вигляді кредитної картки фізичним особам з певним грошовим лімітом з подальшою сплатою відсотків за використані кошти банку;

- кредити овердрафт для зарплатних карток – короткостроковий кредит, який надається фізичним особам, що отримують платіжні картки. Ліміт встановлюється на рівні п'яти окладів працюючого;

- споживче кредитування на торгівельних точках – кредит, який може надаватись на торгівельних точках, посередником які виступають представники банку на придбання споживчих товарів.

Також багато вчених виділяють ще один вид споживчого кредиту, як іпотечне кредитування, але якщо говорити про таку особливість споживчого кредиту, як середній термін погашення, то даний вид кредиту не може відноситись до іпотечного кредитування, так як він має довгостроковий термін погашення. Хоча, для цілей банківського регулювання й нагляду НБУ не включає до споживчих кредитів кредити на нерухомість (іпотечні кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості), хоча в частині 7 статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів» згадується про споживчі кредити, забезпечені іпотекою, та споживчі кредити на придбання житла в контексті права відкликання згоди, цього недостатньо для того, щоб суди однозначно поширювали всі норми щодо споживчого кредиту на житло (нерухомість) [13].

Вказують і на відмінність у характері ринку споживчих та іпотечних кредитів за ступенем розвитку конкуренції. Іпотечний ринок характеризується двосторонньою монополією, тому що в ньому діє невелике число позичальників і кредиторів, а ринок споживчих кредитів можна охарактеризувати як ринок, що володіє розвиненою конкуренцією, адже на ньому взаємодіють численні позичальники та кредитори, що пов'язано з доступністю та легкістю отримання таких кредитів.

Споживчий кредит має безліч своєрідних особливостей, поєднаних зі споживчими потребами громадян (рис. 1.2).

Особливості споживчого кредиту

1. Відображення відносин між кредитором і позичальником, кредитування кінцевого споживача
2. Одержують фізичні особи
3. Повернення запозиченої вартості трапляється не в результаті вивільнення коштів у позичальника, а в результаті їх надходження або накопичення
4. Спосіб задоволення споживчих потреб, тобто особистих, індивідуальних потреб людей
5. Будь-який вид споживчого кредиту має суспільний характер, оскільки вони сприяють вирішенню суспільних проблем - збільшення рівня життя населення (насамперед, з низьким і середнім рівнем доходу), заявою принципів соціальної правильності.

Рисунок 1.2 – Особливості споживчого кредиту

Джерело: складено автором на основі [26]

Комплексна реалізація програм споживчого кредитування несе для економіки країни більше позитивних тенденцій, ніж негативних. Однак збереження споживчого кредитування у тих формах, як воно носить зараз, є досить проблематичним.

Для розвитку кредитних програм банкам необхідно:

- зниження відсоткових ставок як фактор підвищення попиту;
- страхування фінансових ризиків під можливі втрати;
- створення кредитних бюро;
- розвиток технологій банківської інфраструктури;
- удосконалення банківського законодавства.

Об'єктами споживчого кредитування можуть виступати товари (в тому числі предмети тривалого користування), послуги (медичні, туристичні, освітні), гроші. Споживчий кредит є засобом задоволення різноманітних споживчих потреб населення.

Суб'єктами споживчого кредиту можуть виступати кредитори (комерційні банківські організації, кредитні спілки, торговельні підприємства та інші небанківські кредитні організації), а також позичальники (населення). Кредитор – це кредитна організація, яка надає споживчу позику, банківська організація і

небанківська економічна організація, що виконує професійну діяльність з надання споживчих позичок, та особа, яка отримала право вимоги до позичальника за договором споживчого кредиту (позички) у порядку поступки, універсального правонаступництва або при зверненні стягнення на майно правовласника. Позичальник - це фізична особа, що адресувалася до кредитора щоб отримати споживчий кредит (позику).

Неупереджена потреба існування споживчого кредитування полягає в розбіжності потреб населення у фінансових ресурсах, придбанні товарів і послуг з джерелами покриття даних потреб, тобто спостерігається невідповідність суми доходів населення країни і високими цінами на предмети тривалого користування або вартісні послуги. Суб'єкти кредитного ринку, в управлінні яких є незалежні економічні ресурси, мають можливість успадкувати від них додаткові доходи внаслідок передачі наданих ресурсів позичальнику на умовах терміновості, платності, повернення.

На споживчий кредит має істотний вплив ступінь розвиненості потреб населення і можливості реалізації їх на практиці, що представлено на рис. 1.3.

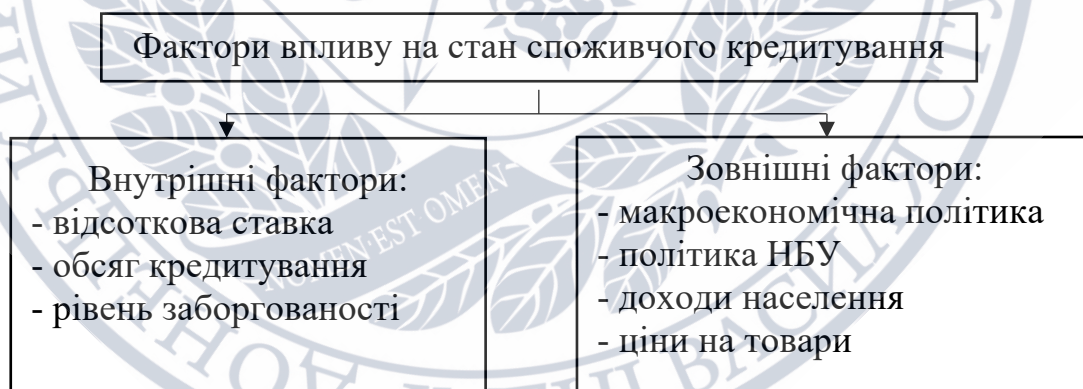

Рисунок 1.3 – Фактори впливу споживчого кредиту для потреб населення

Джерело: складено автором на основі [27]

З рис. 1.3 можна побачити, факторами впливу споживчого кредиту для потреб населення виступають внутрішні та зовнішні, тобто споживачі орієнтуються на ці фактори при потребі отримати споживчий кредит.

Далі розглянемо класифікацію споживчих кредитів, які представлені на рис. 1.4.

Рисунок 1.4 – Класифікація споживчого кредиту

Джерело: складено автором на основі [28]

Враховуючи різноманітність видів споживчого кредиту, кожен може обрати собі той вид, який буде для нього більш приєвливим, доступним у необхідному обсязі.

Подивимось на види споживчого кредиту трохи детальніше, і розглянемо кожену групу.

Кредити за цільовим характером, це ті кредити, які надаються в залежності від цілей споживача, такі як овердрафт, або на якісь невідкладні потреби. Кредити за формою видачі – кредити, які можуть надаватись у грошовому вимірі або за товарним призначенням. За способом погашення – кредити, які можуть братись у розстрочку, тобто це кредит, який може погашатись поступовими платежами в залежності від строку погашення, або ж разовим платежем. Кредит за суб'єктами кредитних відносин поділяється на банківський, тобто його

можуть надавати саме банківські установи, і небанківський, який надається фінансовими посередниками, такими як кредитні спілки, організації або ж торговельні підприємства. За строками надання виділяють, такі кредити як довгострокові, які надаються на строк більше одного року, короткострокові – можуть надаватись від одного дня до одного року. Строки надання кредиту можуть бути різноманітними в залежності від фінансової установи, яка його надає. Але найбільш популярними є кредити короткострокові і середньострокові, які найчастіше видаються із розстрочкою платежу і є товарними, а довгострокові кредити більше надаються на інвестиційні цілі і частіше виступають в ролі саме грошових кредитів. За ступенем покриття кредитом вартості товару розрізняють види кредитів на повну вартість або на часткову оплату покриття.

Отже, споживче кредитування є одним із найдоступніших і найпопулярніших видів кредитування серед споживачів, так як є велика різноманітність видів споживчого кредитування, і тому майже кожен споживач може дозволити задовольнити свої потреби, незважаючи на свій дохід.

1.2 Етапи та умови надання споживчого кредиту

Споживче кредитування може надаватись банками та небанківськими фінансовими установами згідно з нормативно законодавчими актами чинного законодавства України та відносно внутрішніх Положень банку. Надання споживчого кредиту полегшує роботу банків відносно ефективності та продуктивності організаційної діяльності.

Споживчі кредити надаються за допомогою кредитних посередників, які можуть виступати в ролі кредитних агентів та кредитних брокерів. Тобто вони виконують функцію між споживачем і фінансовою установою, яка надає споживчий кредит. Кредитні посередники можуть здійснювати такі операції, як: збір та обробка документів клієнта для отримання споживчого кредиту, ідентифікацію та верифікацію споживача, підготовку та підписання від імені

кредитодавця договору про споживчий кредит, консультування та надання інформативних чи посередницьких послуг у споживчому кредитуванні [12].

Отримання кредиту передбачає обов'язок позичальника повернути у встановлені кредитним договором строки основну суму боргу (суму, яка була отримана від банку), а також сплатити проценти за користування кредитом.

Крім цього, умовами кредитного договору часто передбачається необхідність здійснення позичальником інших платежів, пов'язаних з отриманням, обслуговуванням та погашенням кредиту, як на користь банку (комісії за відкриття поточного/карткового рахунку, здійснення розрахунково-касового обслуговування, забезпечення обслуговування кредитної заборгованості, що, наприклад, пов'язано з бажанням позичальника отримувати виписки за кредитним/картковим рахунком, здійснення валютно-обмінних операцій, надання консультаційних, у тому числі юридичних, послуг тощо), так і на користь третіх осіб (страхові платежі, платежі за послуги нотаріусів, інших осіб, біржові збори тощо).

Якщо передбачені кредитним договором платежі не здійснюються або здійснюються несвоєчасно та/або в неповному обсязі, то банк може пред'явити вимогу споживачеві про сплату неустойки (штрафу, пені). Право банку пред'явити таку вимогу, як правило, зазначено у кредитному договорі.

У разі невиконання позичальником обов'язків, які вказані у кредитному договорі, щодо забезпечення повернення кредиту, а також у разі втрати або суттєвого погіршення стану наданого в заставу майна, яке залишається в користуванні позичальника, банк має право вимагати від позичальника дострокового повернення кредиту та сплати фактично нарахованих процентів. Право банку пред'явити таку вимогу також, як правило, зазначено у кредитному договорі.

До попередньої інформації, яку можна отримати перед укладенням кредитного договору зокрема належить: можлива сума кредиту, строк, на який кредит може бути одержаний, цілі, на використання кредиту, форми та види його забезпечення, необхідність здійснення оцінки майна, тип процентної ставки

(фіксована, плаваюча), порядок погашення кредиту, можливості та умови дострокового повернення кредиту, а також орієнтовну сукупну вартість кредиту з врахуванням: процентної ставки за кредитом, вартості всіх супутніх послуг, а також фінансових зобов'язань споживача, які пов'язані з отриманням, обслуговуванням і погашенням кредиту [29].

Банки переважно більшість споживчих кредитів надають під забезпечення. Формою забезпечення кредитів може виступати майно, що належить позичальнику на правах власності або делегування права власності, на яке може бути накладено стягнення. Застава повинна забезпечити не лише повернення самої позики, а й виплату відповідних процентів та штрафів, передбачених договором. Якщо позичальник не може виконати свої зобов'язання, банк має право продати заставне майно і за реалізовані кошти задовольнити свої вимоги.

Процес споживчого кредитування містить кілька етапів, кожен з яких відображає якісні характеристики кредиту та визначає ступінь його надійності та прибутковості для банку (рис. 1.5).

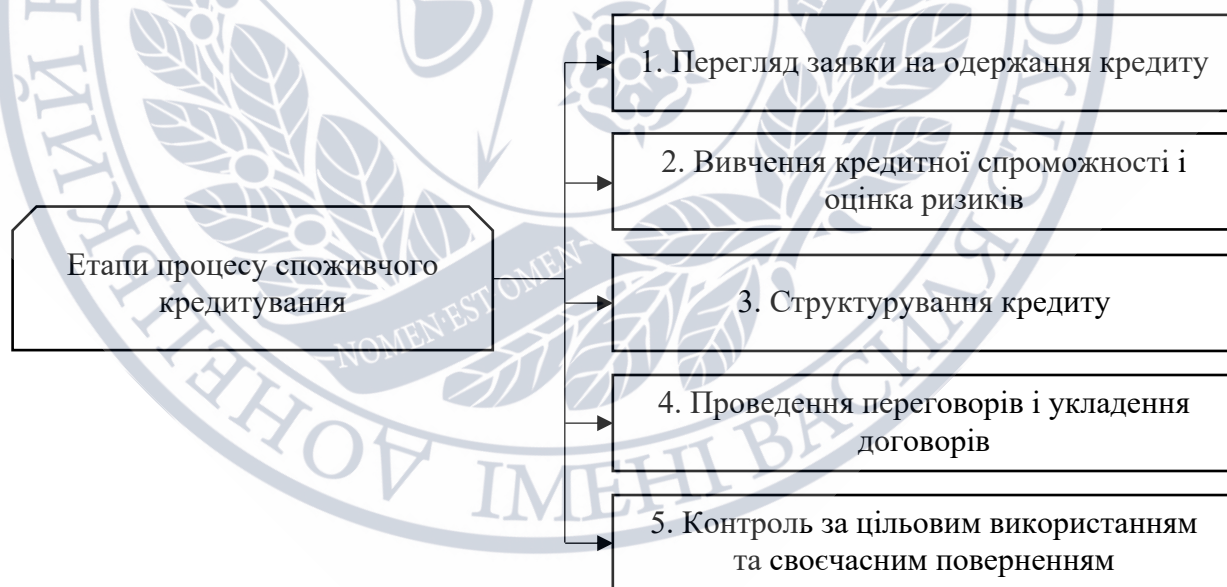

Рисунок 1.5 – Етапи процесу споживчого кредитування

Джерело: складено автором на основі [30]

На перших двох етапах проводиться розгляд заявки на отримання кредиту та розмова з клієнтом, який бажає отримати кредит, або ж може проводитись

анкетування, яке може включати в себе такі питання, як про сімейний стан, дохід та кредитну історію.

Третій етап включає в себе структурування кредиту – це визначення основних параметрів позички та підготовка для складання кредитного договору.

Проведення переговорів з позичальником та підписання самого кредитного договору (четвертий етап). Кредитор має обов'язково ознайомити перед підписанням договору, які мають бути щомісячні виплати, графік виплат та умови кредитування. Також ще кредитор може надати для зручності виплати платежів кредитну картку банку, через яку позичальник зможе оплачувати кредит.

П'ятий етап полягає у контролі за цільовим використанням та своєчасним поверненням, він є стандартним для всіх видів банківського кредитування, але саме відмінністю споживчого кредиту є те, що фінансовий стан фізичних осіб набагато важче відслідкувати, ніж юридичних осіб.

Для отримання кредиту та оформлення кредитного договору позичальник подає до установи банку перелік таких документів [29]:

1. Заявку на одержання кредиту (за формою банку).
2. Паспорт громадянина України.
3. Довідку про присвоєння єдиного коду платника податків (ідентифікаційного коду).
4. Довідку з місця роботи зі зазначенням посади, терміну роботи на цьому місці, отриманої суми доходу в розрізі останніх 12 місяців, за підписами директора, головного бухгалтера та завірену печаткою підприємства.
5. Для приватних підприємців – свідоцтво про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності, копію патенту на здійснення підприємницької діяльності та довідку з податкової інспекції за місцем проживання про доходи підприємця як фізичної особи. При сплаті єдиного податку – довідку про сплату податку.

6. Рахунок-фактуру на придбання товару (послуги), проектно-кошторисну документацію (у разі одержання кредиту на оплату будівельних, ремонтних послуг).

7. Страховий поліс (заяву на страхування) для одержання кредиту на оплату страхових послуг та інші документи, що підтверджують обсяги та вартість наданих послуг.

Взагалі, у більшості країнах споживчий кредит виступає системою грошових відносин, яка пов'язана з тимчасовим перерозподілом вільних коштів юридичних і фізичних осіб.

До позитивних рис програм споживчого кредиту відносять [31]:

- отримання банками стабільно високої прибутку;
- збільшення обсягу продажів торговельними організаціями та автосалонами;
- збільшення купівельної платоспроможності;
- збільшення клієнтської бази, як для банків, так і для торгових організацій.

До негативних рис відносяться:

- підвищені ризики незворотності коштів для банків;
- значні переплати за товар, який купує клієнт.

Комплексна реалізація програм споживчого кредитування несе для економіки країни більше позитивних тенденцій, ніж негативних. Однак збереження споживчого кредитування у тих формах, які воно носить зараз, є досить проблематичним.

Враховуючи те, що споживче кредитування виступає найпоширенішим видом банківських операцій в розвинених країнах світу, в Україні споживче кредитування надзвичайно вразливе до фінансово-економічної та політичної кризи, котра спонукає до підвищення кредитних ризиків: зменшення купівельної спроможності населення; зменшення довіри до банків; збільшення вартості придбання товарів у кредит. Від рівня стану споживчого кредитування залежить стабільність економічного розвитку країни, і навіть її регіонів, зокрема активізація банківської діяльності.

Сутність споживчого кредиту насамперед у тому, що кредитор зобов'язується надати кредит позичальнику на заздалегідь узгоджених обома сторонами умовах. При цьому у позичальника виникає зобов'язання повернути отриманий кредит (кредитне зобов'язання) після певного часу.

Перенесення права власності на певні об'єкти права з кредитора на позичальника, а після закінчення певного проміжку часу відшкодування другою стороною аналогічних об'єктів права першій стороні є метою споживчого кредиту. Загальні умови договору визначаються кредитором самостійно багаторазового застосування. Індивідуальні умови, навпаки, погоджуються кредитором та позичальником індивідуально.

У разі досягнення згоди між позичальником та кредитором за індивідуальними умовам договору, і навіть передачі коштів позичальнику договір споживчого кредитування вважається укладеним. Слід зазначити, що позичальник має право на роздуми при укладанні даного договору. Протягом п'яти днів запропоновані кредитором умови кредитування діятимуть. Немало важливим аспектом є те, що позичальнику надається право часткової або повної відмови від кредиту навіть після того, як буде підписано договір. Важливою умовою для цього є повідомлення кредитора про таке бажання письмово до того, як закінчиться встановлений договором термін надання кредиту.

Фінансові установи зобов'язані на вимогу клієнта в установленому порядку надати інформацію, визначену ст. 12 ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Статтею 9 ЗУ «Про споживче кредитування» встановлено обов'язок для фінансових установ до укладення договору безоплатно надавати споживачеві інформацію за спеціальною формою – паспорту споживчого кредиту, викладену шрифтом одного розміру і типу та в одному форматі друку. Безумовно позитивним є обов'язок кредитодавця безоплатно на вимогу споживача надати йому копію проекту договору про споживчий кредит. Вимоги щодо надання споживачеві вказаної інформації поширюються також на кредитних посередників.

Сутність споживчого кредиту насамперед у тому, що кредитор зобов'язується надати кредит позичальнику на заздалегідь узгоджених обома сторонами умовах. При цьому у позичальника виникає зобов'язання повернути отриманий кредит (кредитне зобов'язання) після певного часу.

Крім того, слід зазначити, що громадяни, які придбали якийсь товар за допомогою споживчого кредиту, мають право вимагати від продавця відшкодування сплаченої суми за товар, а також виплачених відсотків та інших платежів за кредитом, якщо такий товар виявився неналежною якістю

Споживач наділяється правом як відмовитися від договору про споживчий кредит, так і достроково його повернути. Так, відповідно до ст. 15 ЗУ «Про споживче кредитування» споживач має право протягом 14 календарних днів з дня укладення договору про споживчий кредит без пояснення причин відмовитися від нього, навіть у разі якщо він отримав грошові кошти, письмово повідомивши про свій намір кредитодавця в межах вказаного строку. Відмова від договору про споживчий кредит припиняє укладені споживачем договори з надання обов'язкових для отримання кредиту додаткових чи супутніх послуг та породжує обов'язок кредитодавця або третьої особи повернути споживачу протягом 14 календарних днів з дня подання письмового повідомлення про відмову від договору кошти, сплачені ним за фактично ненадані на день відмови від договору такі додаткові чи супутні послуги.

Водночас споживач не має права відмовитися від договору про споживчий кредит, якщо такий договір забезпечено шляхом укладення нотаріально посвідчених договорів (правочинів), а також якщо споживчий кредит, наданий на придбання робіт (послуг), виконання яких відбулося до закінчення строку відмови від договору [7].

Якщо говорити про ставки банківського кредитування, то наразі в Україні ставки за банківськими споживчими кредитами сягають 30%, а за коштами небанківських установ – у рази вищі. Висока ефективна ставка за кредитами на поточні потреби характерна для багатьох країн, навіть у ЄС та США, де ставки за кредитами загалом низькі, вартість карткових кредитів становить 15-18%.

Саме для формування запасу капіталу Національний банк України планує підвищити ваги ризику для незабезпечених споживчих кредитів до 150%.

Поточні ваги ризику 100% для кредитів та мінімальні вимоги достатності капіталу у 10% означають, що на кожні 10 грн кредиту банк має тримати 1 грн капіталу. Підвищення ваг ризику до 150% збільшить потребу в капіталі в півтора рази до 1,5 грн, створюючи запас 0,5 грн на випадок несприятливих умов. Зміни стосуватимуться саме незабезпечених споживчих кредитів і будуть запроваджені з середини 2021 року [33].

Отже, споживче кредитування залишається одним із найпопулярніших видів кредиту, незважаючи на всі його недоліки та кризові умови в країні. Хоча внаслідок кризових ситуацій темпи росту значно зменшилися. Надання кредиту забезпечує сприятливі умови як для економіки країни в цілому, так і для споживачів, наскільки це можливо в даній ситуації.

1.3 Аналіз сучасного стану ринку споживчого кредитування в Україні

Роль споживчого кредитування в Україні значно зростає під впливом макроекономічної ситуації та фінансової глобалізації, взаємовідносини між банками та населенням супроводжується численними проблемами.

Так як споживчий кредит надають банки та небанківські фінансові установи, тому проаналізуємо їх окремо та порівняємо.

Отже, станом на 01.05.2021 року всього надають послуги 73 діючих банки в Україні, з них 33 з іноземним капіталом та 23 зі 100% іноземним капіталом. Кредитних спілок нараховуються на перший квартал 2021 року – 316 одиниць [34].

Загалом, споживче кредитування в Україні після кризи 2014-2015 років зростало досить стрімкими темпами: у період з 2016 по 2019 рік темпи приросту обсягів споживчих кредитів становили від 15 до 24% на рік (найбільший приріст – у 2018 році). У 2020 році зафіксовано незначне падіння – обсяги споживчих кредитів на кінець року знизилися на 2% до 170,7 млрд. грн. При цьому саме споживче кредитування є найбільш зростаючим сегментом серед кредитів

домогосподарствам: якщо у 2015 та 2016 роках частка споживчих кредитів становила близько 60% від усього обсягу кредитування домогосподарств, то в 2019 та 2020 роках вона перевищила 80% [35].

Розглянемо домашні господарства, які є невід’ємною частиною, кому надаються споживчі кредити.

Домашні господарства – наймані працівники, роботодавці, самостійно зайняті працівники, одержувачі пенсій, одержувачі доходу від власності та інших трансфертів.

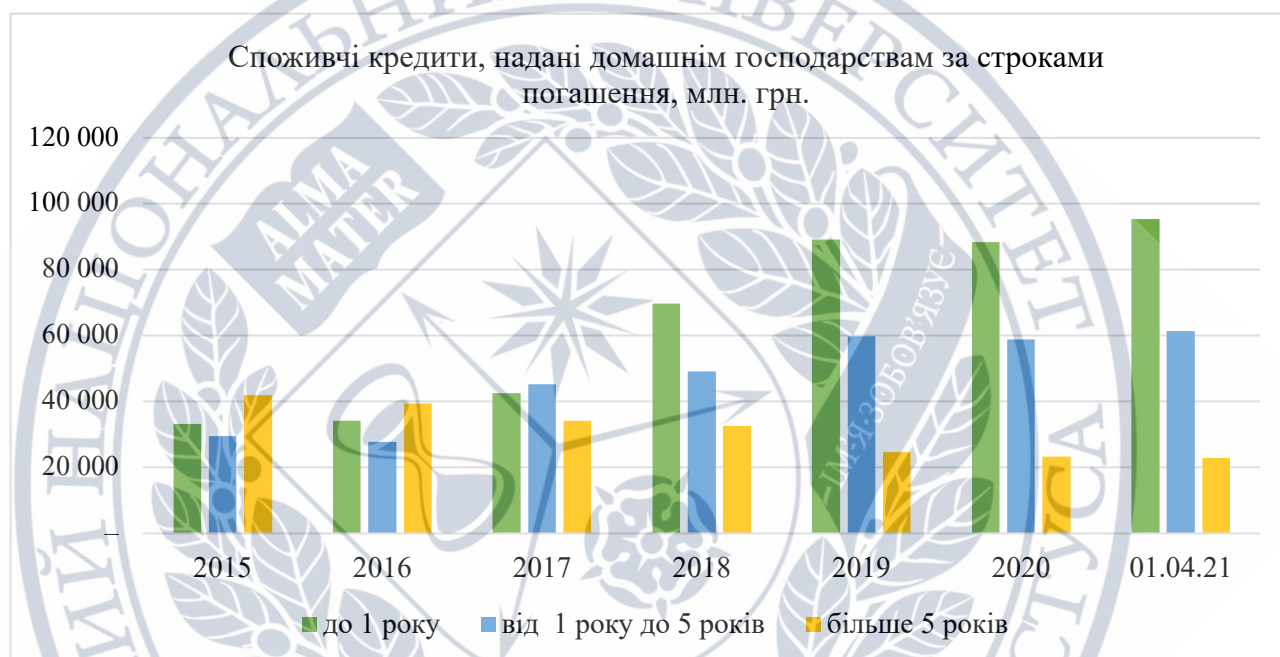

Рисунок 1.6 – Споживчі кредити, надані домашнім господарствам за строками погашення за 2015-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [36]

Отримані результати згідно рис. 1.6 показують, що динаміка надання споживчих кредитів на термін до 1 року має тенденцію до зростання. Так, обсяг наданих споживчих кредитів у 2021 році становив 95 386 млн грн., що показує зростання у 2,9 рази порівняно з 2015 роком. Дослідження довело, що найбільшим попитом користуються саме кредити, які надані терміном до 1 року, так як їх легше погашати і ці кредити не мають високої вартості. Динаміка кредитів, які надані на термін від 1 року до 5 років залишається стабільною, бо споживачам зручно обирати середній термін строку, так як це найбільш комфортно і вигідно. Кредити, терміном більше 5 років мають тенденцію до

зниження, так у 2021 році обсяг їх дорівнював 22 995 млн грн, а в 2015 році – 42 049 млн грн, тобто обсяг кредитів протягом 5 років зменшився на 55%.

Далі перейдемо до аналізу споживчих кредитів, що надані домашнім господарствам у розрізі валют (рис. 1.7).

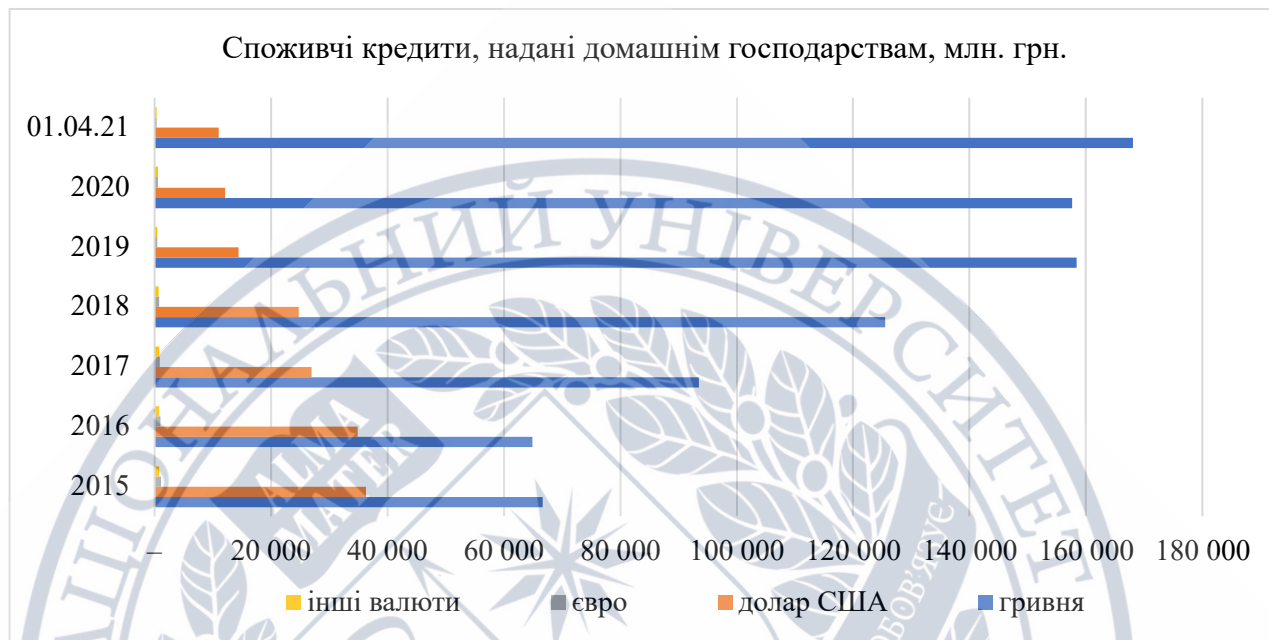

Рисунок 1.7 – Споживчі кредити, надані домашнім господарствам у розрізі валют за 2015-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [36]

Таким чином, дані рис. 1.7 свідчать про те, що в Україні найбільшим попитом користуються, звичайно, кредити, які надані в національній валюті – гривні, з кожним роком їх обсяг зростає. Так, у 2015 році їх обсяг дорівнював 66 662 млн грн, а у 2021 році - 167 992 млн грн, тобто відбулось зростання у 2,5 рази. Далі, за сумами наданих кредитів у валюті є кредити, що надано у доларах США, хоча, вже починаючи з 2019 року їх обсяг зменшується. Кредити в інших валютах користуються найменшим попитом серед споживачів, але їхня сума також зменшується. Після 2015 року кредити в російських рублях не видавались взагалі, це пов'язано з нестійкою політичною ситуацією в країні та небажанням українців виїжджати в Росію.

Далі розглянемо структуру споживчих кредитів домашнім господарствам за цільовим призначенням (рис. 1.8). Так як найбільш популярними споживчими кредитами є саме, кредити на придбання побутової техніки та автокредити, тому

було виділено їх як окремим сегментом, та розподілено інші кредити за строком кредитування.

Рисунок 1.8 – Структура споживчих кредитів домашнім господарствам за цільовим призначенням за 2017-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [36]

З рис. 1.8 бачимо, що найбільшим попитом серед споживачів користуються інші кредити, які були надані до 1 року, їхня частка складає більше 50%, що займає половину від усіх наданих кредитів, і з кожним роком їх обсяг збільшується. Сума інших споживчих кредитів, які були надані терміном від 1 до 2 років, коливається, і з кожним роком зменшується, але найбільшим попитом дані кредити користувались у 2017 році, коли їх частка становила 17,2%, але після 2018 року частка зменшилась у 2 рази і становила вже протягом 2019-2021 років – 8,5%. Сума інших споживчих кредитів, які були надані терміном від 2 до 5 років, характеризуються зростанням. Так, у 2021 році частка становила 17%, а у 2017 році – 13,60% відповідно, тобто скоротилася на 3,4%. Тенденція зростання споживчих кредитів спостерігається щодо автокредитів. Протягом аналізованого періоду їх частка зросла на 0,7% (у 2021 році становила 7,8%, а у 2017 році – 7,0%). Аналіз кредитів на побутову техніку довів, що частка таких позик

характеризується тенденцією до зменшення з 7,1% у 2015 році до 4,3% у 2021 році.

На стан споживчого кредитування впливає рівень процентних ставок, які відіграють важливу роль при зростанні обсягу кредитування. Тому, на рис. 1.9 відображено процентні ставки за споживчими кредитами домашнім господарствам у розрізі валют у період за 2015-2021 рр.

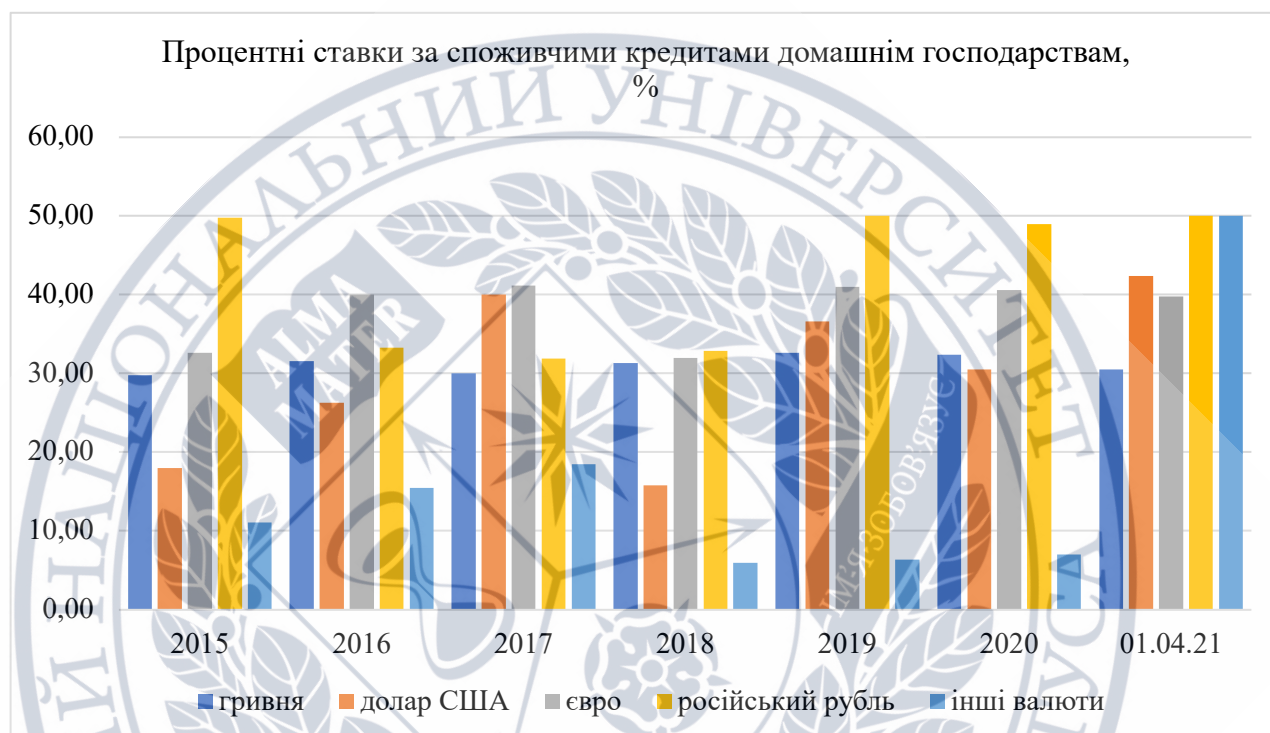

Рисунок 1.9 – Процентні ставки за споживчими кредитами домашнім домогосподарствам у розрізі валют за 2015-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [36]

Як видно з рис. 1.9, протягом аналізованого періоду 2015 – 2021 рр. відбувається зростання процентної ставки щодо гривні, у 2015 році ставка становила 29,8%, а у 2021 році – 30,5%. Ставка за позиками у доларах США характеризується значним коливанням, так ставка зросла з 18,0% у 2015 році до 40,0% у 2017 році, далі ставка характеризується зростанням і у 2021 році ставка становила 42,4%, а у 2018 році – 15,8%, тобто збільшилась на 26,6%. Процентні ставки за кредитами у євро характеризуються нестабільністю і коливається у межах від 32,6% у 2015 році до 39,8% у 2021 році. Процентні ставки за споживчими кредитами у російських рублях є більш стабільними та коливається у межах від 49,8% у 2015 році до 50% у 2021 році. Ставки за кредитами у інших

валютах коливаються від 11,1% у 2018 році до 7% у 2020 році, але у 2021 році ставка зросла порівняно з 2020 роком у 7,2 рази і становила 50%.

Збільшення ставки рефінансування сприяє подорожчанням споживчих кредитів, що може призвести до згортання споживчого кредитування, що матиме несприятливі наслідки як для банківської системи, так і для розвитку вітчизняного ринку та реального розподілу економіки.

Споживчі кредити можуть надаватись членам кредитних спілок та споживчі кредити користуються найбільшим попитом серед інших наданих кредитів. На сьогодні кредитні спілки найчастіше надають кредити на придбання товарів та виплат, на лікування, навчання та інші споживчі потреби.

Кредитна спілка – це така неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах для задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні економічних послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитних спілок [37].

У I кварталі 2021 року функціонувало 316 кредитних спілок, налічувалось 413 000 членів та було надано кредитів на кінець кварталу 2094,1 млн грн та за весь період – 550,5 млн грн.

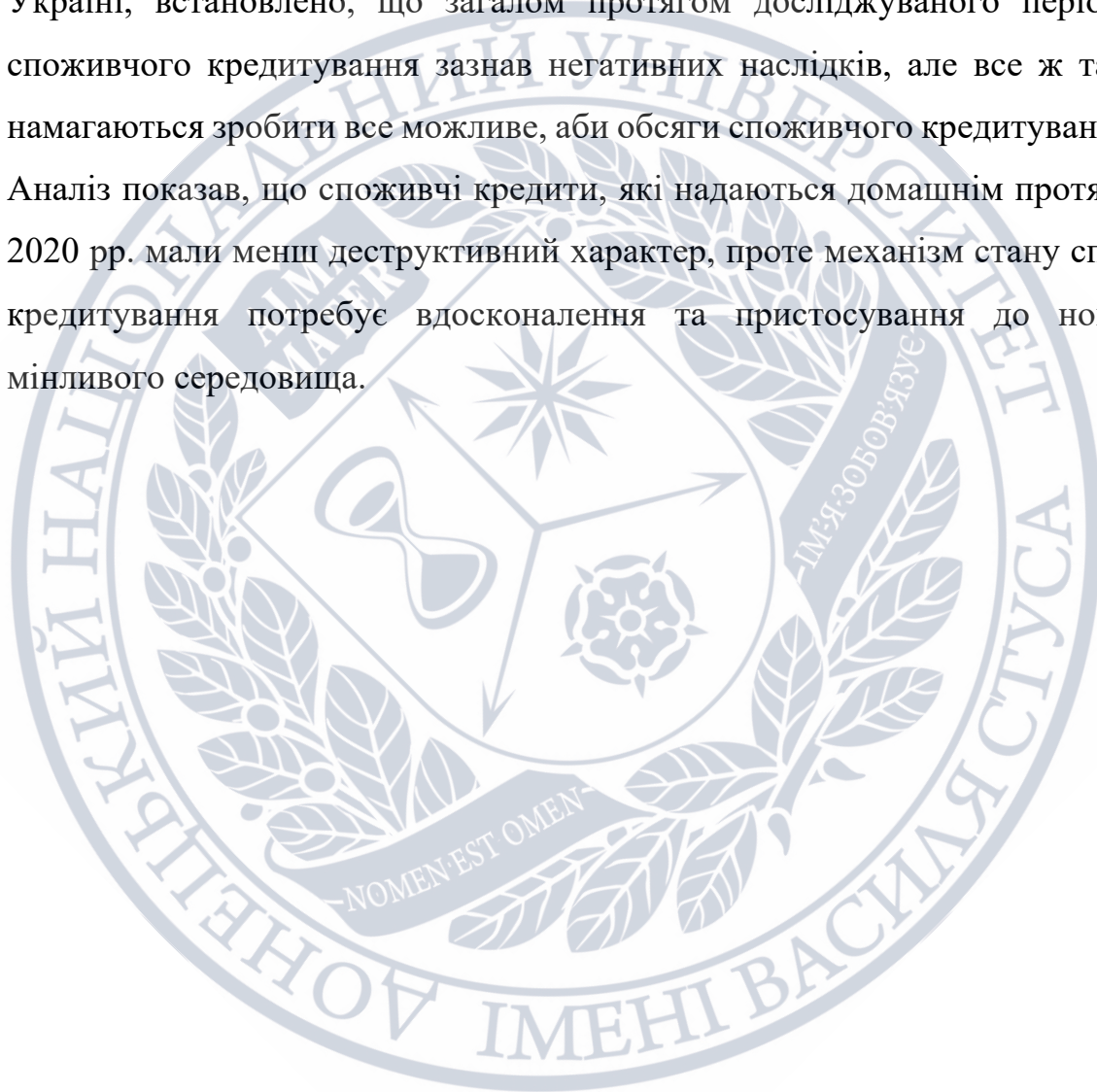
Рисунок 1.10 – Основна сума заборгованості за споживчими кредитами членів кредитних спілок за 2016-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [36]

З рис. 1.10 бачимо, що протягом аналізованого періоду 2016-2021 рр. основна сума заборгованості коливається від 1059 млн грн. у 2015 році до 1092

млн грн у 2021 році. Основна сума заборгованості характеризується зростанням з 1083 млн грн. у 2018 році до 1197 млн грн у 2019 році. Далі, після 2019 року сума заборгованості пішла на спад, і у 2020 році її обсяг сягав 1101 млн грн у порівнянні з 2019 роком, коли обсяг боргу дорівнював 1197 млн грн, тобто відбулось зниження на 96 млн грн.

Отже, на основі проведеного аналізу стану споживчого кредитування в Україні, встановлено, що загалом протягом досліджуваного періоду ринок споживчого кредитування зазнав негативних наслідків, але все ж таки банки намагаються зробити все можливе, аби обсяги споживчого кредитування зросли. Аналіз показав, що споживчі кредити, які надаються домашнім протягом 2016-2020 рр. мали менш деструктивний характер, проте механізм стану споживчого кредитування потребує вдосконалення та пристосування до нових умов мінливого середовища.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» В УМОВАХ КРИЗИ

2.1 Аналіз кредитного портфелю АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Одним із найважливіших завдань управління кредитною діяльністю комерційного банку є формування, аналіз та оптимізація структури кредитного портфеля банку. За формулюванням Національного банку України, кредитний портфель – це комплекс всіх банківських позичок, структурованих за певними параметрами відповідно до завдань поставленої банком кредитної політики.[38].

Основними цілями формування кредитного портфеля комерційними банками виступають: високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімальний рівень ризиків кредитного портфеля; додержання потрібної ліквідності кредитного портфеля; високий рівень доходу в поточному терміні [39].

Метою управління кредитним портфелем є досягнення оптимального поєднання показників ризику, прибутковості та ліквідності цього портфеля.

При цьому завданнями будуть забезпечення передбачуваності втрат, що виникають внаслідок неповернення частини заборгованості, максимізація прибутковості портфеля, а також підтримання необхідного рівня ліквідності.

Однак такий підхід до визначення мети, не є повним. Слід додати, що грамотне управління кредитним портфелем зрештою має дозволити зміцнити фінансову стабільність та надійність банку, покращити показники його діяльності. При цьому банку необхідно виконати такі завдання: 1) орієнтувати склад кредитного портфеля у бік вкладень у найпривабливіші сегменти кредитного ринку; 2) скоротити вкладення, що припадають на найменш якісні сегменти кредитного портфеля [40].

Отже, перейдемо до аналізу кредитного портфелю АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Crédit Agricole прибув в Україну в 1993 році як солідний, але невеликий банк, який обслуговував лише корпоративних клієнтів, переважно міжнародних, та кількох великих місцевих корпоративних клієнтів. За ці 25 років банк виріс у великий (один з ТОП-10 за активами) універсальний банк, який обслуговує всі сегменти ринку – від приватних осіб до великих міжнародних корпорацій.

Універсальний роздрібний банк із сильною спеціалізацією на ТНК та агропродовольчому ринку, ринок, на якому CAU має міцну репутацію та досвід.

Зберігає високий рівень прибутковості також на етапі реструктуризації банківської галузі після української кризи 2014 року.

Лідерство в Agro-agri та розвиток корпоративного сегменту. Високі фінансові показники у 2019 році з надійними базовими показниками [41].

Станом на 01.07.2021 р. виділяють близько 148 діючих структурних підрозділів.

Кредитний портфель Креді Агріколь має таку структуру:

- корпоративний портфель складає 74 %;
- кредитний портфель малого та середнього бізнесу – 11 %;
- роздрібний портфель становить 15 %.

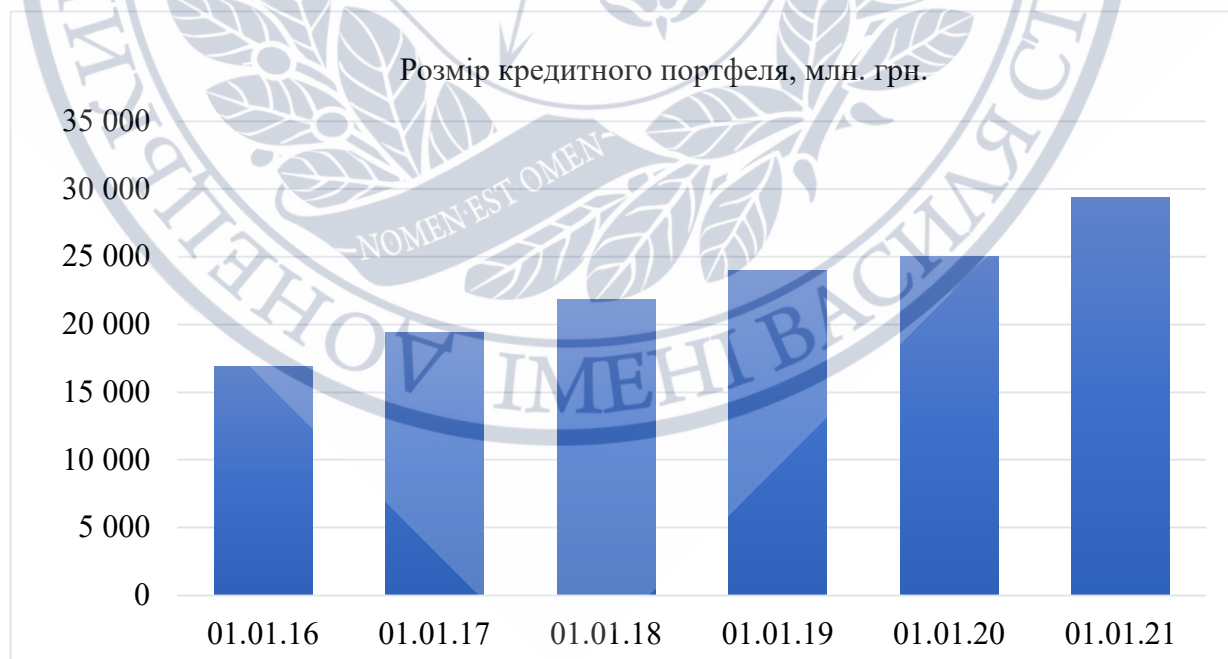

Рисунок 2.1 – Розмір кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 2016-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [41]

З рис. 2.1 можна побачити, що розмір кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» має тенденцію до збільшення, так з 2016 року розмір кредитного портфеля становив 16 878 млн грн., а у 2021 році – 29 352 млн грн, тобто зріс у 1,7 рази.

Структура кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» складається з таких видів кредитів, як [41]:

- кредити, що надані юридичним особам. Згідно з внутрішньою політикою банку до таких належать всі кредити бізнес-сегменту, які не залежать від мети отримання кредиту та чи є позичальник суб'єктом господарської діяльності, у відповідності з його правовстановлюючими документами;

- іпотечні кредити фізичних осіб – один із елементів іпотечної системи, при якому кредит видається банком під заставу нерухомого майна на первинному або вторинному ринку;

- споживчі кредити фізичних осіб - автокредити та готівкові незабезпечені кредити.

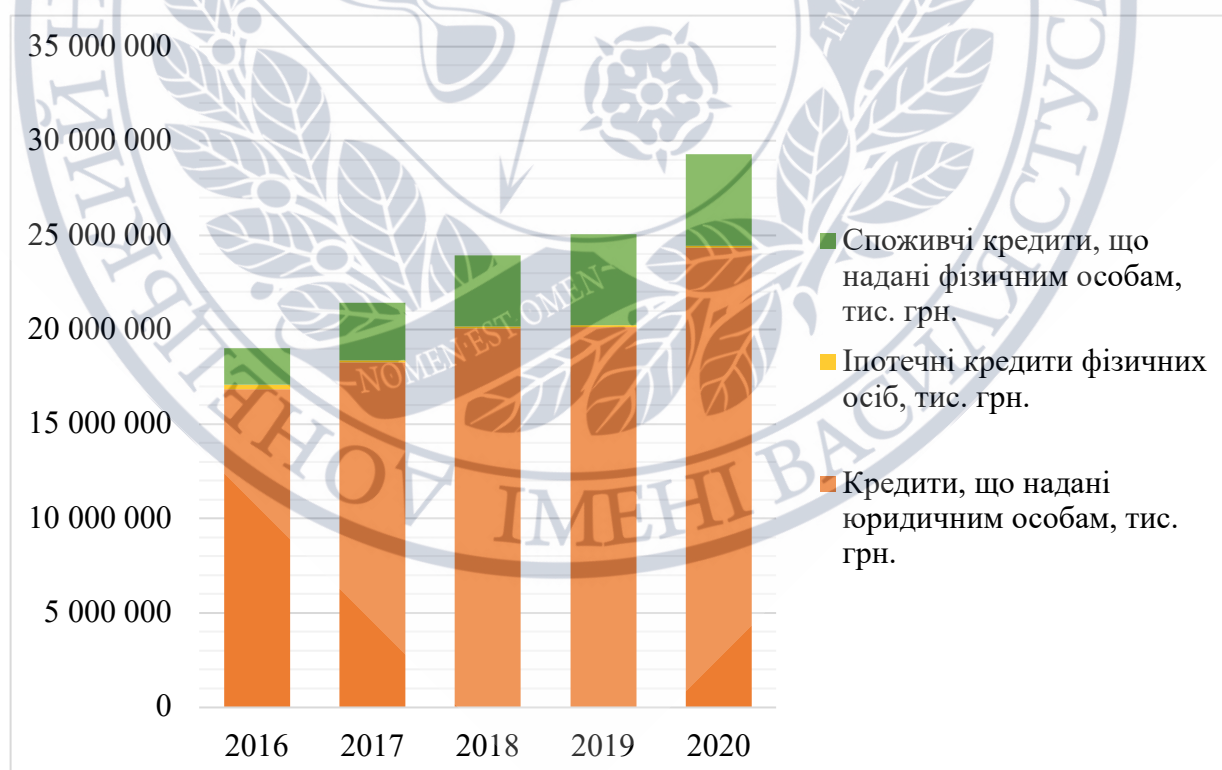

Рисунок 2.2 – Структура кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 2016-2020 роки

Джерело: складено автором на основі [41]

Аналізуючи структуру кредитного портфеля (рис. 2.2), бачимо, що найбільш вартісними кредитами є саме кредити, які надані юридичним особам, динаміка з кожним роком збільшується, і у 2020 році обсяг становив 24 347 396 млн грн порівняно з 2016 роком, в якому розмір становив 16 851 269 тис грн., тобто обсяг зріс у 1,4 рази, так як юридичні особи беруть у кредит товар найбільшої вартості порівняно з фізичними особами. Наступними кредитами за найбільшою вартістю виступають споживчі кредити, що надані фізичним особам. Для фізичних осіб ці кредити є найбільш доступними та мають вигідні умови кредитування. З кожним роком їхня кількість зростає все більше. Так, порівнюючи 2020 та 2016 роки, бачимо, що їхня вартість збільшилась майже у 2,3 рази з 1 957 424 тис грн. у 2016 році до 4 857 257 млн грн. – у 2020 році, що вплинуло на зростання номінальної вартості товарів через зростання індексу інфляції, але все одно ці кредити залишаються найбільш доступними та популярними серед споживачів. Що не можна сказати про іпотечні кредити, так як їхня вартість протягом 5 років, 2020 р. порівняно з 2016 роком зменшилась у 2 рази з 232 322 тис грн. до 102 293 тис грн., що пов'язано з такими чинниками, як: великі відсотки та високі вимоги до позичальників.

Далі розглянемо динаміку кредитного портфеля за видами економічної діяльності, які займають найбільшу частку кредитного портфеля банку.

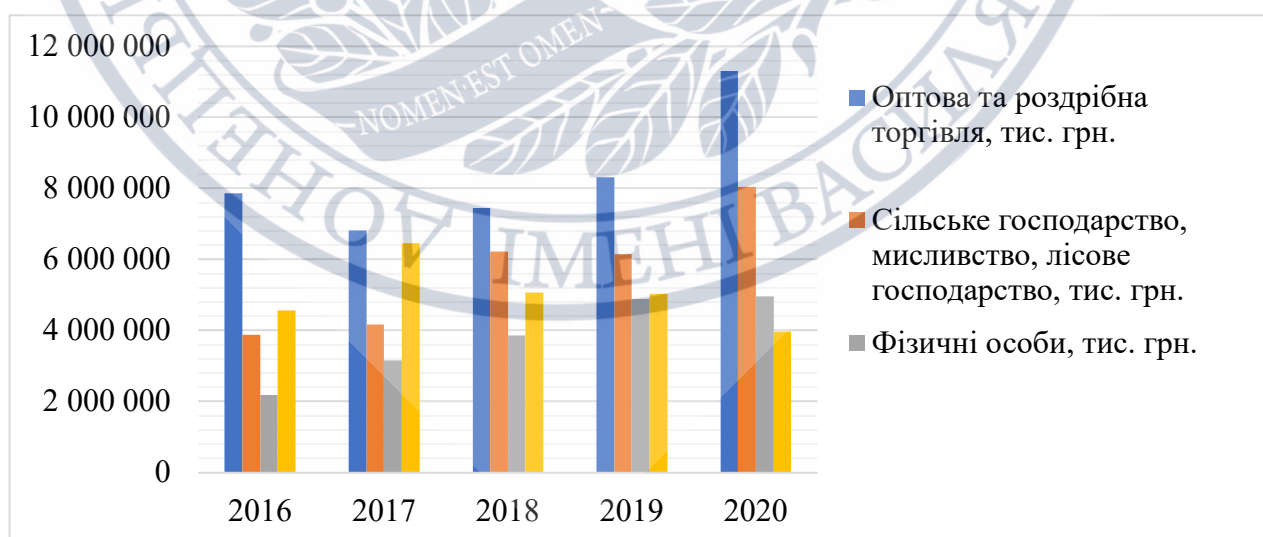

Рисунок 2.3 – Динаміка кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за видами економічної діяльності за 2016-2020 роки

Джерело: складено автором на основі [41]

Протягом аналізованого періоду 2016 – 2020 рр. на рис. 1.3 можна побачити, що, загалом динаміка є нестабільною, і відрізняється за видами економічної діяльності. Так, говорячи про кредити оптової та роздрібної торгівлі, засвідчуємо, що такі позики мають тенденцію до зростання, у 2020 році обсяг становив 11 309 675 тис. грн. порівняно з 2016 роком – 7 867 604 тис. грн. Кредити сільського господарства також характеризуються зростанням у 2 рази, з 2020 року обсяг дорівнював 8 045 719 тис. грн. порівняно з 2016 роком, в якому обсяг дорівнював 3 874 735 тис. грн. Кредити, які були надані фізичним особам протягом аналізованого періоду зросли на 2 772 190 тис. грн., у 2020 році обсяг складав 4 959 551 тис. грн, а у 2016 році – 2 187 361 тис. грн., тобто обсяг збільшився на 44%. Кредити переробної промисловості, навпаки, мали тенденцію до зменшення порівняно з іншими видами економічної діяльності, так, порівнюючи аналізований період, то у 2020 році обсяг зменшився і становив 3 964 654 тис. грн. порівняно з 2016 роком, в якому обсяг становив 4 565 087 тис. грн., що зменшило обсяг на 600 433 тис. грн, або на 8,6%.

Майже половина кредитного портфеля відноситься до непрацюючих кредитів. Тобто, це ті кредити, які дуже довго не обслуговують і повертають. Кількість таких кредитів – один із показників, що сигналізують про стан здоров'я фінансового сектору. Тягар, який ніяк не може скинути банківська система України є результатом негативних практик минулого – низьких стандартів кредитування, масового кредитування пов'язаних з власниками банків осіб та значної концентрації кредитів – на які наклались дві кризи (2008-2009 та 2014-2016 років) і недостатня захищеність прав кредиторів.

Також необхідно враховувати частку недіючих кредитів у загальному обсязі кредитів. Недіючими кредитами називається загальна сума кредитів, віднесених до сумнівних та безнадійних за категорією якості. До недіючих включають усі позики, прострочені більш ніж на 3 місяці та позики, обслуговування яких стає слабким та незадовільним. До обсягу недіючих кредитів належить загальний обсяг заборгованості за ними, а не лише

прострочена сума. До недіючих кредитів відносять сумнівні та безнадійні кредити, які їх замінюють.

Заборгованість за цими кредитами має подальшу тенденцію до збільшення. Такий негативний результат призводить до економічної ситуації в країні. Слід зазначити, що зростання частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків призводить до зростання непрацюючих активів та скорочує можливості кредитування національної економіки. У разі виникнення прострочених активів банки стоять перед вибором як працювати далі. У банках завжди є вибір між утриманням на балансі проблемних кредитів, їх продажів або списанням їх за рахунок резерву.

Співвідношення непрацюючих кредитів (NPL) АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» до портфеля знизилося до 1,3 % (порівняно з 3,8 % станом на 1 січня 2020 року), що головним чином спричинено погашеннями проблемного корпоративного портфеля і неплатоспроможними клієнтами [42].

Коефіцієнт покриття NPL знизився з 95,9 % до 87,2 % з огляду на часткове чи повне завершення операцій за старими проблемними кредитами корпоративного бізнесу, під які були сформовані значні резерви.

Рисунок 2.4 - Частка непрацюючих кредитів (NPL) АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за обсягом кредитного портфеля за 2016-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [41]

Згідно з рис. 2.4 частка непрацюючих кредитів є неврівноваженою, у 2016 та 2017 рр. частка була стабільною і становила в районі 23%, з кожним роком частка зменшується майже у 2 рази, так з 2018 по 2019 рр. різниця дорівнювала 5,4%, з 2020 по червень 2021 рік – 3%, що пов'язано із зниженням відсоткової ставки по кредитах, врегулювання кредитної заборгованості та збільшенням обсягу працюючого кредитного портфеля.

Отже, проведений аналіз кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» показав, що обсяг кредитного портфеля з кожним роком зростає, і це є позитивним фактором, так як кредитування є найбільш прибутковою діяльністю для банку в цілому. Дослідження довело, що наслідки кризи, які пов'язані з пандемією COVID-19 певним чином вплинули на кредитний портфель, але не суттєво, так як банк вживає всіх заходів, щоб не допустити негативні наслідки.

2.2 Аналіз діяльності АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в сфері споживчого кредитування

«Креді Агріколь Банк» - актуальний всеосяжний банк, власником якого є основна фінансова група Європи - Credit Agricole Group (Франція). Група є одним із головних на ринку банківських послуг для приватних клієнтів у Франції та одним з найбільших банків Європи.

Кредити Креді Агріколь Банку відрізняються такими перевагами, як (див. рис. 2.5):

- особливо вигідні умови надання кредитів;
- підвищеним рівнем лояльності до потенційних позичальників;
- характеризуються можливістю взяти споживчий кредит онлайн;
- велика максимально можлива сума позики – Креді Агріколь Банк один з небагатьох, який готовий запропонувати суму до 500 тисяч гривень;
- тривалий період кредитування – отримати позиковий капітал тут можна на термін до 5 років;
- зручні і різноманітні способи отримання грошей і подальшого погашення боргових зобов'язань.

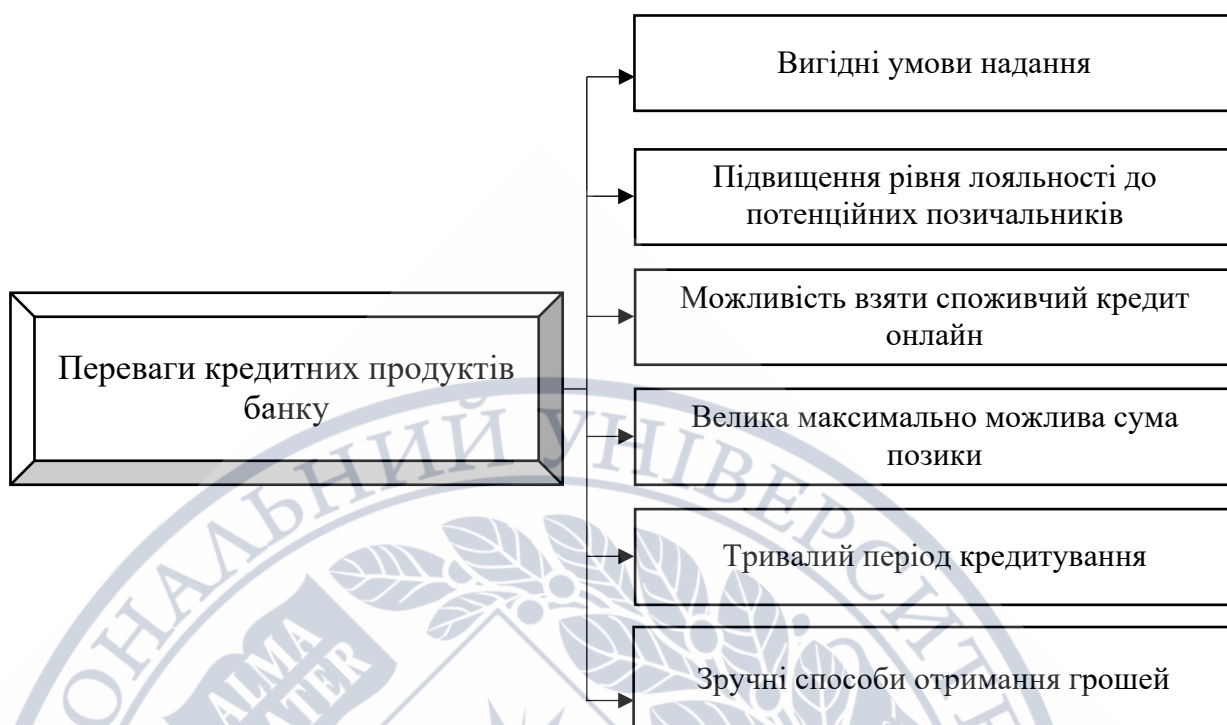

Рисунок 2.5 – Переваги кредитних продуктів АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Джерело: складено автором на основі [43]

До споживчих кредитів фізичних осіб можна віднести здебільшого автокредити та готівкові незабезпечені кредити. Незабезпечений кредит є одним з видів споживчого кредиту, який не вимагає від позичальника будь-яких активів в якості застави. Ті клієнти, що мають позитивну кредитну історію, можуть скористатися таким кредитом без особливих зусиль, якщо ж у клієнтів негативна історія за кредитами, то це може вплинути на подальше отримання кредиту [43].

Рисунок 2.6 – Обсяг споживчих кредитів, що надані фізичним особам АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 2016-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [41]

На рис. 2.6 бачимо, що протягом аналізованого періоду 2016-2021 рр. обсяг споживчих кредитів має тенденцію до зростання у 2,7 рази, так у 2021 році обсяг становив 5 315 629 тис. грн., а у 2016 році – 1 957 424 тис. грн., що пов'язано із зростанням цін на товари та інфляцією.

До видів забезпечення, які враховуються при обчисленні резервів відносять:

- грошове покриття, покриття прийнятними гарантіями банків інвестиційного класу та прийнятними гарантіями материнських компаній – у повному обсязі;
- рухоме майно (транспортні засоби) – у повному обсязі тільки для фізичних осіб;
- житлова та нежитлова нерухомість – у повному обсязі.

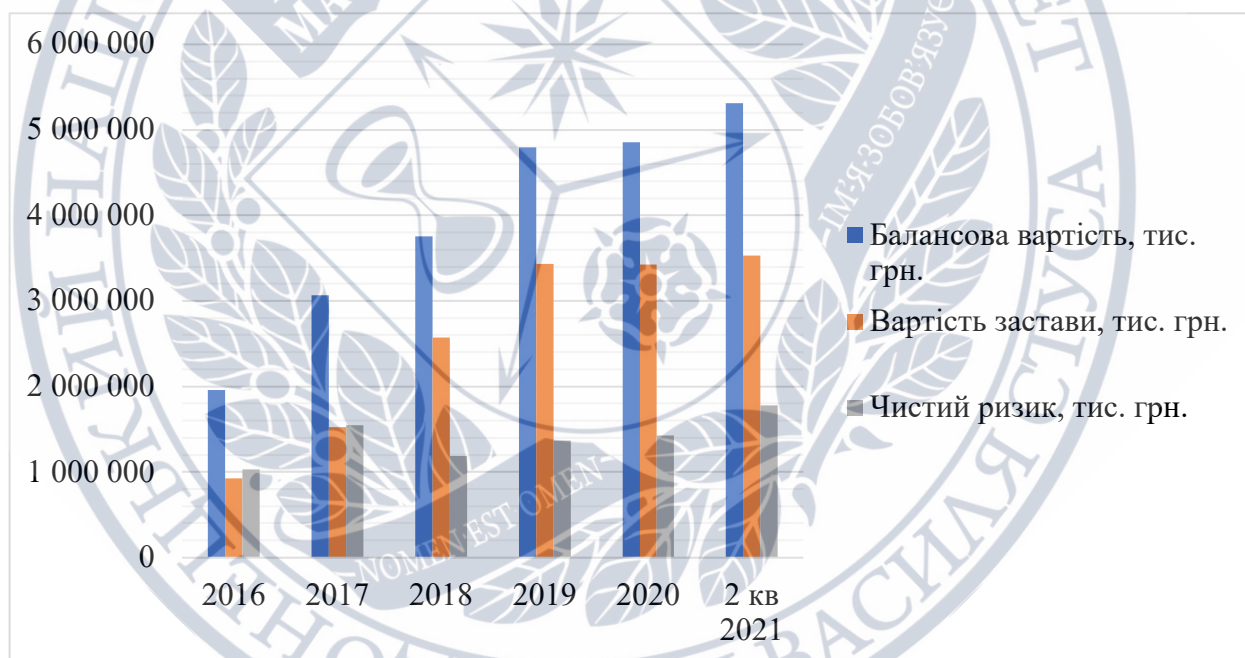

Рисунок 2.7 – Вплив вартості застави на якість споживчого кредиту, що надані фізичним особам АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 2016-2021 роки

Джерело: складено автором на основі [41]

На рис. 2.7 видно, що з 2016 по 2021 роки балансова вартість споживчих кредитів зростає, і у 2021 році вартість становить 5 315 629 тис. грн., а у 2016 році – 1 957 424 тис. грн, тобто зростання сягає 2,7 рази. Вартість застави також має тенденцію до зростання порівняно з 2016 роком. Так, у 2021 році вартість застави становить 3 532 991 тис. грн., тоді як у 2016 році – 926 798 тис. грн., тобто

зростання відбулось у 3,8 рази. Чистий ризик має нестабільну тенденцію, у 2017 році дорівнював 1 547 855 тис. грн., у 2016 році – 1 030 626 тис. грн. Далі, порівнюючи 2021 рік з 2018 роком, бачимо, що тенденція збільшується: у 2021 році ризик дорівнював 1 782 638 тис. грн., а у 2018 році, де ризик складав – 1 188 604 тис. грн.

Розглянемо споживчі кредити в розрізі видів забезпечення, які наявні в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Рухоме майно в основному включає товари в обороті або в переробці, автомобілі, устаткування та транспортні засоби (крім легкових транспортних засобів). У наведеній нижче таблиці вказана балансова вартість кредиту або прийнятого забезпечення в залежності від того, яка з цих сум виявиться меншою; решта суми заборгованості розкрита в складі незабезпечених кредитів. Балансова вартість кредитів була розподілена на основі ліквідності активів, прийнятих в якості забезпечення.

Споживчі кредити в розрізі видів забезпечення поділяються на такі види, як: незабезпечені кредити та кредити, що забезпечені: грошовими коштами, нерухомим та рухомим майном, та кредити, які забезпечені майновими правами.

Таблиця 2.1 – Інформація про споживчі кредити, що надані фізичним особам АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в розрізі видів забезпечення, тис грн

	2016	2017	2018	2019	2020	2 кв 2021
Незабезпечені кредити	639 050	914 672	1 188 604	1 365 297	1 431 484	1 782 626
Кредити, що забезпечені:						
грошовими коштами	1 605	662	379	38	-	-
нерухомим майном	33 831	23 132	25 263	27 942	25 148	19 595
у т. ч. житлового призначення	23 210	18 191	20 545	24 973	25 129	19 592
гарантіями і поручительствами	317	94	104	129	758	1009
рухомим майном	1 282 621	2 132 189	2 544 784	3 404 131	3 399 867	3 512 399
Усього кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резервів	1 957 424	3 070 749	3 759 134	4 797 537	4 857 257	5 315 629

Джерело: складено автором на основі [41]

З табл. 2.1 бачимо, що незабезпечені кредити з кожним роком збільшуються. Так порівнюючи 2021 та 2016 роки зазначимо їх обсяг становив у 2021 році 1 782 626 тис. грн., а у 2016 році дорівнював 639 050 тис. грн. Кредити, що забезпечені грошовими коштами з 2016 по 2021 роки зменшились з 1 605 тис. грн у 2016 році до 38 тис. грн у 2021 році. Та у 2020 році та у 2 кварталі 2021 року їхня кількість взагалі відсутня. Коливання спостерігається за кредитами, які забезпечені нерухомим майном та гарантіями і поручительствами. Але, загалом, обсяг з кожним роком мав тенденцію до зростання, що говорить про позитивну тенденцію.

Отже, протягом кризового періоду споживче кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» залишається на позитивному рівні та його обсяг з кожним роком збільшується, так як банк вживає всі заходи для покращення та запобігання негативної тенденції. Таке ставлення може вказувати на високу ділову активність банку й прагнення покращувати обсяг прибутковості. Отримані значення говорять про те, що дані щодо проведеного аналізу можуть забезпечувати необхідного рівня прибутку. Особливо, де показники мають тенденцію до збільшення, що підтверджується із збільшенням доходу.

2.3 Оцінка факторів впливу на стан банківського кредитування споживчих потреб населення на матеріалах АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

На процес споживчих витрат впливає така сукупність факторів, як: поточний дохід, накопичене багатство, очікування, споживча заборгованість, процентні ставки, податки та ін. В основі виокремлення даних факторів лежать розроблення і вивчення моделей поведінки споживачів.

Чинники, які впливають на процес споживчих витрат [44]:

- демографічні – стать, вік, сімейний стан;
- соціально-економічні – дохід, частота здійснення покупок тощо;
- соціографічні – умови проживання та побуту;
- психологічні – тип особистості, життєві цінності, культурний рівень;
- культурні, національні, етнічні, релігійні традиції;

- кліматичні умови регіону;
- політичні та маркетингові фактори (ціновий вплив, товарна та комунікативна політика, вплив ЗМІ).

Таким чином, актуальними є дослідження щодо визначення чинників, що впливають на розвиток споживчого ринку з урахуванням змін характеристик елементів, що утворюють його структуру.

Класична школа економіки надає такі фактори, які впливають на стан банківського кредитування:

- облікова ставка НБУ;
- норма обов'язкових резервів;
- ставка за кредит;
- доходи та витрати населення;
- очікуваний рівень інфляції;
- заробітна плата населення;
- рівень життя населення.

Для детального визначення факторів, які впливають на стан банківського кредитування проведемо аналіз згідно вище згаданих показників за допомогою коефіцієнта кореляції.

Розберемо вплив середньозваженої облікової ставки на обсяг споживчих кредитів, які надавались в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Облікова ставка НБУ призначена для регулювання обсягів наданих кредитів за рахунок зміни їх вартості. Змінюючи рівень облікової ставки, банк впливає і на ставку за кредитами, зменшує її або збільшує. Вона діє певним орієнтиром і задає правила гри на банківському ринку. Облікова ставка - означає відсоток, під який НБУ фінансує комерційні та державні банки, які потім фінансують та видають кредити споживачам.

Тобто, чим вища облікова ставка, тим вища вартість кредитів та депозитів, що стимулює заощаджувати більше грошей. А зниження облікової навпаки – стимулює споживачів більше коштів витратити у конкретний момент, що впливає на зростання цін (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Оцінка кореляції середньозваженої облікової ставки на обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Рік	Обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНКу", (млн грн)	Середньозважена облікова ставка, %
2015	1345,74	26,6
2016	1957,42	17,3
2017	3070,75	13,2
2018	3759,13	17,5
2019	4797,54	16,7
2020	4857,26	7,4
2021 квітень	5315,63	7,1
Коефіцієнт кореляції		-0,8

Джерело: складено автором на основі [41, 36]

Згідно табл. 2.2 бачимо, що зв'язок між обсягом наданих кредитів та обліковою ставкою взагалі відсутній, і видно, що співвідношення навпаки відрізняється, так як ставка почала зменшуватись з 16,7% у 2019 році до 7,1% у 2021 році, але обсяг збільшився аж до 5315, 63 млн грн. Але теорія економіки говорить про те, що між обліковою ставкою та обсягом наданих кредитів існує пряма залежність, хоча цей зв'язок відсутній, так як ставки за кредит значно вищі облікової ставки.

Говорячи про наступний фактор, - ставка за кредит, це один із основних факторів, який впливає на стан банківського кредитування, тому що від цього залежить напряму обсяг наданих кредитів в цілому (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Оцінка кореляції середньозваженої ставки за кредит на обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Рік	Обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", (млн. грн.)	Середньозважена ставка за кредит, %
2015	1345,74	21,8
2016	1957,42	18
2017	3070,75	12,2
2018	3759,13	17,8
2019	4797,54	15,7
2020	4857,26	7,3
2021 квітень	5315,63	6,3
Коефіцієнт кореляції		-0,79

Джерело: складено автором на основі [41, 36]

З табл. 2.3 видно, між обсягом наданих споживчих кредитів та середньозваженою обліковою ставкою залежність відсутня взагалі, про що свідчить коефіцієнт кореляції - 0,79. Виходячи з цього, бачимо, що у 2015 році ставка за кредит була занадто високою – 21,8% та у 2016 році – 18%, що свідчило про низький обсяг наданих кредитів, але з 2019 року ставка почала знижуватись і становила 15,7%. Хоч ставка є нестабільною, але з кожним роком обсяг наданих кредитів в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» зростає не зважаючи на це. Зазначимо, протягом періоду дослідження обсяг кредитів значно збільшився з 1345,74 у 2015 році до 5315,63 млн грн у 2021 році.

Далі проведемо співвідношення щодо середньої заробітної плати та обсягу наданих споживчих кредитів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Оцінка кореляції середньої заробітної плати на обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Рік	Обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", (млн. грн.)	Середня заробітна плата в Україні
2015	1345,74	4 207
2016	1957,42	5 187
2017	3070,75	7 105
2018	3759,13	8 867
2019	4797,54	10 504
2020	4857,26	11 597
2021 квітень	5315,63	13 309
Коефіцієнт кореляції		0,98

Джерело: складено автором на основі [41, 36]

Згідно табл. 2.4 видно, що із щорічним збільшенням середньої заробітної плати обсяг наданих споживчих кредитів збільшується з кожним роком, і це показав коефіцієнт кореляції, який становить 0,98, що свідчить про пряму залежність між обсягом наданих споживчих кредитів та середньою заробітною платою. Так у 2015 році обсяг наданих споживчих кредитів сягав 1345,74 млн грн., а у 2 кварталі 2021 року вже 5313,63 млн грн. Отже, даний показник збільшився у майже 4 рази. І по суті обсяг наданих кредитів має зменшуватись, так як заробітна плата зростає, але крім чинника заробітної плати на це впливає

ще розмір інфляції, який є невід'ємною частиною зростання заробітної плати та цін загалом.

Наступним фактором, який також сильно впливає на загальний обсяг наданих кредитів є рівень інфляції (індекс споживчих цін) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Оцінка кореляції індексу споживчих цін (індексу інфляції) на обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Рік	Обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", (млн грн)	Індекс споживчих цін (індекс інфляції), %
2015	1345,74	143,3
2016	1957,42	112,4
2017	3070,75	113,7
2018	3759,13	109,8
2019	4797,54	104,1
2020	4857,26	105
2021 квітень	5315,63	106,5
Коефіцієнт кореляції		-0,8

Джерело: складено автором на основі [41, 36]

З табл. 2.5 бачимо, що індекс інфляції не впливає на обсяг наданих споживчих кредитів, про що свідчить коефіцієнт кореляції, який має негативний показник -0,8. Так, наприклад, при обсязі у 2015 році – 1345,74 млн грн., найвищий індекс інфляції дорівнював 143,3%, що є занадто високим показником. А найнижчий рівень інфляції був у 2019 році – 104,1%, і обсяг становив 4797,54 млн грн. З боку росту інфляції обсяг кредитування повинен збільшуватись, так як при рості цін населення буде купляти активніше товари та користуватись послугами, а при браку грошей, буде користуватись послугами банку. Через високий рівень інфляції обсяг кредиту буде зростати, так як з настанням строку погашення кредиту вартість коштів буде зменшуватись відносно рівня інфляції, тобто позичальник зможе повернути кошти із меншою вартістю.

Останнім фактором, який впливає на стан банківського споживчого кредитування є рівень життя населення, на який впливає курс валют, а саме курс валюти долару США (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Оцінка кореляції курсу долару США на обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

Рік	Обсяг наданих споживчих кредитів фізичним особам в АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", (млн. грн.)	Курс долару США (грн. на 100 дол. США)
2015	1345,74	2184,47
2016	1957,42	2555,13
2017	3070,75	2659,66
2018	3759,13	2720,05
2019	4797,54	2584,56
2020	4857,26	2695,75
2021 квітень	5315,63	2758,4
Коефіцієнт кореляції		0,76

Джерело: складено автором на основі [41, 36]

З табл. 2.6 можна побачити, що між обсягом наданих споживчих кредитів та курсом долару спостерігається тісна залежність, що становить 0,76. Курс долару США може відобразитись на обсязі кредитування в частці зростання вартості майна, яке придбано за вартості споживчого кредиту.

Отже, провівши аналіз між різними факторами, які впливають на стан банківського кредитування в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», можна зробити висновок, що ті фактори, які надає класична школа економіки, в банку та Україні в цілому впливають на обсяг наданих споживчих кредитів, але не суттєво. Дослідження довело, що дані фактори впливають на стан банківського кредитування, але саме в комплексі, а не кожен окремо. Можна виокремити два основних фактори, які в більшій мірі вплинули на стан банківського кредитування, ніж інші чинники, це середня ставка заробітної плати та курс долару США, так як це є невід’ємні складові. Саме ці фактори мають вплив не тільки на стан банківського кредитування, але й на рівень життя населення в цілому.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

3.1 Концепція вдосконалення механізму споживчого кредитування в кризових умовах

За останні кілька років темпи зростання банківського споживчого кредитування в нашій країні сповільнилися, але, незважаючи на це, цей сегмент фінансового ринку є одним із найбільш швидкозростаючих напрямків банківської діяльності, що значною мірою пов'язано з інтенсивним використанням цифрових технологій. Проблема розвитку ринку споживчого кредитування в Україні досить непропорційна через низький рівень конкуренції, що призводить до збоїв ринку у вигляді інформаційної асиметрії.

Аналіз стану споживчого кредитування домашніх господарств, та кредитних спілок довів, головною причиною, що призвела до неплатоспроможності позичальників є коронакриза та її наслідки, тому механізм банківського споживчого кредитування потребує вдосконалення.

В ході дослідження було розроблено концепцію механізму вдосконалення споживчого кредитування (див. рис. 3.1), в якій сформовано мету, завдання, принципи та засоби досягнення мети, що включають в себе методи, моделі та інструменти механізму. Мета концепції полягає у розробці заходів щодо створення сприятливих умов розвитку споживчого кредитування задля збільшення доходності та підвищення ефективності банківського кредитування не допускаючи значних затрат у посткризовий період [46].

Завданнями виступають:

- покращення довіри населення до банківської системи;
- збільшення обсягів споживчого кредитування;
- створення конкурентного середовища для банків на ринку споживчих послуг;
- підвищення кредитоспроможності банків.

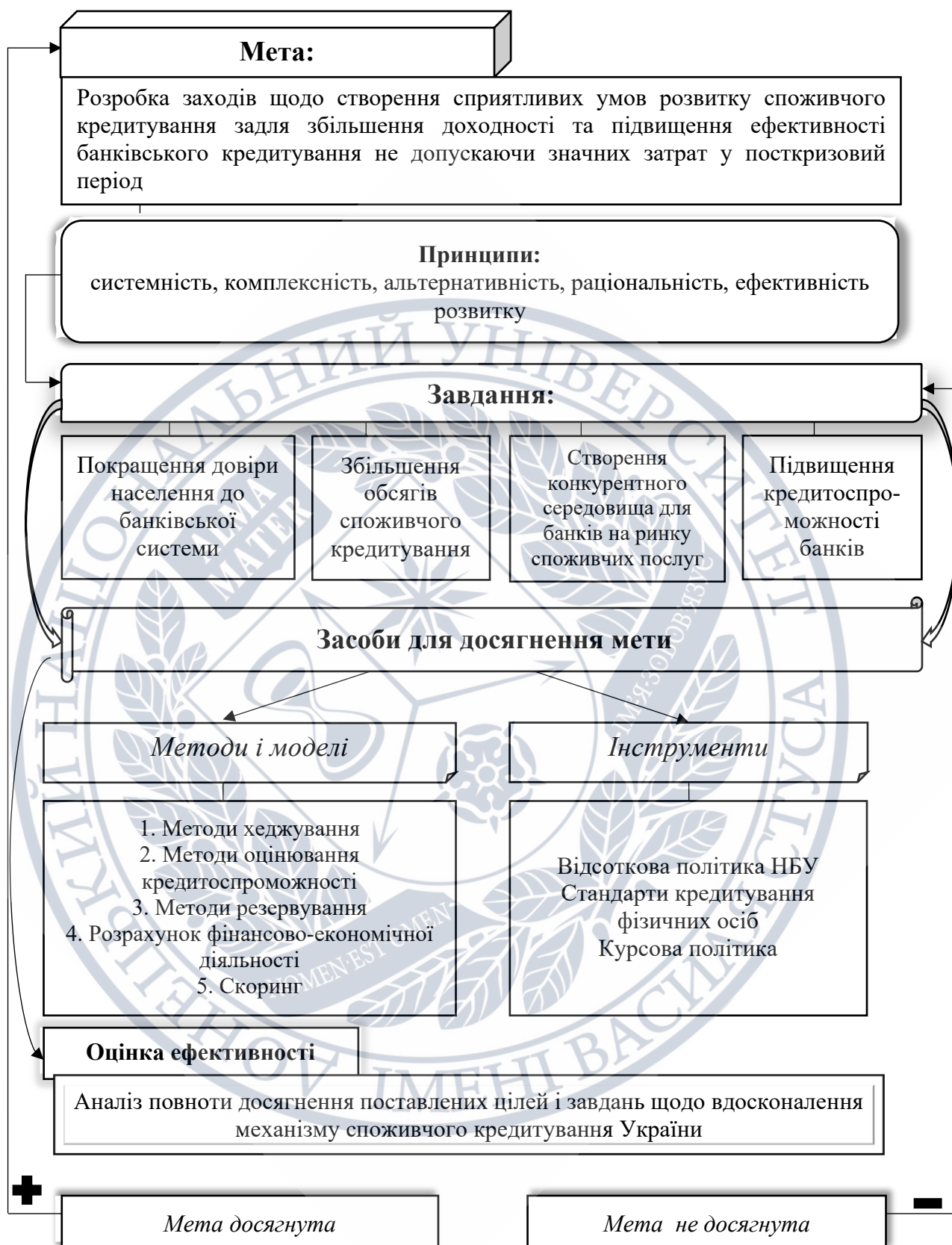

Рисунок 3.1 – Концепція вдосконалення механізму споживчого кредитування в кризових умовах

Джерело: розроблено автором на основі [46, 47]

Для вдосконалення споживчого кредитування запропоновані такі принципи механізму споживчого кредитування, як:

- системність – визначає комплекс всіх особливостей оцінки банківського портфеля споживчих кредитів для розкриття недоліків та розробки елементів їх ефективного розвитку для збільшення потреби споживчого кредитування;

- комплексність – охоплює поєднання всіх процесів та завдань щодо розвитку споживчого кредитування. Враховує комплекс факторів, які впливають на стан споживчого кредитування;

- альтернативність – застосовується при наданні споживчих кредитів на основі використання альтернативних підходів, їх порівняльного аналізу, вибору такого інструментарію, який задовольнить потреби клієнтів і банку;

- раціональність – характеризує економічність використання позики з урахуванням інтересів банку та позичальників. Так, принцип раціональності підштовхує позичальників вчасно та в повному обсязі сплачувати кредит;

- ефективність розвитку – принцип відображає постійний рух і динаміку кредитного механізму, підштовхує банки до використання методів кредитування, які направлені на ефективність розвитку споживчих кредитів за умовами надання, які задовольняють споживачів кредитних послуг.

Засобами досягнення мети розробленої концепції є методи і моделі, а саме:

- методи хеджування дозволяють знизити ризик втрат, зумовлених несприятливими для кредиторів та споживачів коливанням ринкових цін та відсоткових ставок;

- методи оцінювання кредитоспроможності полягають у запобіганню можливих витрат при отриманні споживчого кредиту, що пов'язані із неповерненням кредиту;

- методи резервування призначені для формування резерву на покриття можливих збитків при отриманні споживчого кредиту, так як даний метод надає можливість комерційним банкам відшкодувати неповернені кредити за рахунок коштів, що накопичуються відповідно до постановлених вимог;

- розрахунок показників фінансово-економічної діяльності базується на знаходженні значень фінансово-господарської діяльності споживача у порівнянні із потребами споживача та умовами банківського кредитування;

- скоринг використовується переважно при кредитуванні фізичних осіб і являє собою економічну чи статистичну модель, за допомогою якої на основі кредитної історії «колишніх» клієнтів банк намагається з'ясувати, наскільки велика ймовірність того, що визначений потенційний позичальник поверне кредит у певний термін.

Засобами реалізації концепції виступають такі інструменти, як:

- відсоткова політика НБУ - це регулювання Національним банком попиту та пропозиції на гроші завдяки зміні відсоткових ставок за своїми операціями з метою впливу на процентні ставки суб'єктів грошово-кредитного ринку та прибутковості економічних операцій;

- стандарти кредитування фізичних осіб; Напрями планового розвитку стандартів кредитування фізичних осіб як чинники регулювання мають бути визначені сферами регулювання: у сфері пруденційного регулювання – це вдосконалення методів оцінки ризиків; у сфері захисту прав позичальників – удосконалення законодавства із захисту прав споживачів фінансових послуг. У цілому розвиток стандартів кредитування фізичних осіб як інструменту державного регулювання у фінансово-економічній сфері в сучасних нестабільних умовах є потрібним і допоможе як удосконалити кредитний процес, так і організувати такий механізм функціонування ринку банківських споживчих кредитів, який максимізуватиме позитивні ефекти його розвитку й мінімізуватиме його деструктивний вплив на банківську систему і економіку;

- курсова політика – комплекс заходів з корекції курсу національної валюти; поділяється на: а) політику девальвації – курсову політику, спрямовану на зниження офіційного курсу з метою стимулювання експорту та стримування імпорту (сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного виробництва, посиленню торговельних позицій країни на світовому ринку, але може спровокувати зростання цін на імпортні товари); б) політику ревальвації –

курсону політику, спрямовану на підвищення офіційного курсу національної валюти з метою стимулювання розвитку імпорту (сприяє скороченню виробничих витрат на підприємствах з великим споживанням імпортованої сировини та матеріалів, розширенню впровадження імпортованих технологій, однак негативно позначається на витратах та конкурентних позиціях підприємств-експортерів).

Отже, механізм стану споживчого кредитування потребує вдосконалення та пристосування до нових умов мінливого середовища. Розроблений концептуальний підхід до вдосконалення механізму споживчого кредитування системи включає певні завдання та методи, що допоможуть вплинути на банківську систему для покращення стану споживчого кредитування в Україні та запобігти негативних наслідків кризових ситуацій в подальшому.

3.2 Обґрунтування рекомендацій та пропозицій щодо розвитку споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» на основі скорингової моделі

На даному етапі економічного розвитку одне із важливих місць щодо пошуку напрямів виходу банку з кризового стану займає розвиток ефективної системи та подальше удосконалення кредитних відносин з позичальниками.

Протягом останніх років споживче кредитування в Україні залишається найбільш динамічно зростаючим сегментом ринку кредитування. Це безумовно пов'язане з появою нових кредитних продуктів та доповненням існуючих. Проте кредитний ринок продовжує відчувати низку проблем, пов'язаних насамперед з низькою платоспроможністю та фінансовою нестабільністю позичальників. Зважаючи на постійне зниження відсоткових ставок у банківському секторі, споживче кредитування з кожним роком стає все більш привабливим для кредитних організацій, тому що приносить максимальний дохід, водночас попит споживачів на кредитування такого типу пояснюється поступовим впровадженням відкладеного споживання за відсутності підвищення рівня реальних наявних доходів населення.

Отже, для підвищення ефективності споживчого кредитування в банку слід вирішити наступні завдання [49]:

- створити та забезпечити функціонування національного бюро кредитних історій для консолідації даних про потенційних позичальників;
- акумулювати достатні розміри банківських резервів для фінансування ризиків проблемної заборгованості;
- забезпечити параметричний контроль за наданням і супроводженням споживчих кредитів із використанням в банківських установах уніфікованого методу авторизації;
- використовувати комплексні методологічні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб;
- скорочувати частку готівкових кредитів та мотивувати домогосподарства до використання кредитних карток і застосування овердрафту;
- використовувати заставу як найефективніший засіб зменшення кредитного ризику.

Загалом споживче кредитування - один із найперспективніших напрямів у банківському секторі. Здебільшого це пов'язано зі зростаючими потребами фізичних осіб, отже, з недостатнім розвитком ринку кредитування. Для вирішення проблем, що виникають у сфері кредитування, необхідний комплексний аналіз платоспроможності фізичної особи, її поточне фінансове становище. Крім цього, при формуванні кредитного портфеля комерційний банк повинен дотримуватися загального правила – поєднувати високоприбуткові та досить ризикові вкладення з менш прибутковими, але при цьому й менш ризикованими галузями кредитування [50].

Для запобігання кризової ситуації на ринку споживчого кредитування в Україні та подальшого розвитку кредитування фізичних осіб необхідно оцінювати якість кредитного портфеля комерційного банку в сукупності з аналізом структури позикової заборгованості, а також приділити увагу наступним аспектам [51].

Для зниження рівня закредитованості населення необхідно посилення соціальної спрямованості макроекономічної політики на вирішення проблем трудової зайнятості та підвищення реальних доходів населення, що дозволить створити міцну основу для формування широкого кола позичальників, що мають високу кредитоспроможність та зацікавлених у використанні кредитних засобів для задоволення власних потреб [52].

Крім цього, важливим кроком у вирішенні проблем пов'язаних із споживчим кредитуванням є підвищення фінансової грамотності населення. Багато клієнтів, приймаючи рішення про кредитування, не враховують можливі ризики і підходять до укладання договору швидше імпульсивно, ніж раціонально. Велика частка позичальників не розуміє умови за кредитними товарами, внаслідок чого клієнт або переплачує великі суми, що збільшує його фінансове навантаження, або банк починає нараховувати різного роду пені та неустойки по заборгованості, що виявляється також не вигідно і для банку, і для позичальника.

Визначено напрямки операцій з надання споживчого кредиту, за якими було розроблено конкретні заходи, що спрямовані на зниження рівня ризику (рис. 3.2).

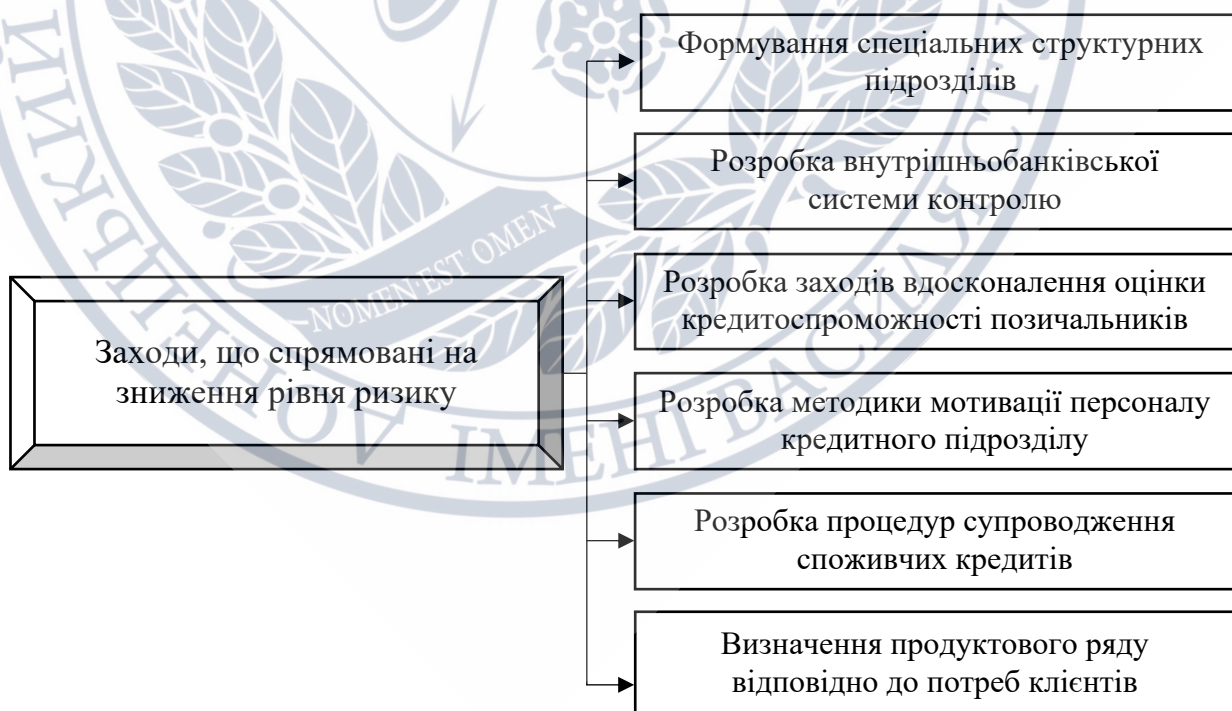

Рисунок 3.2 – Заходи, що спрямовані на зниження рівня ризику й підвищення ефективності операцій з надання споживчого кредиту

Джерело: розроблено автором на основі [65]

Такими заходами можуть виступати:

1. Формування спеціальних структурних підрозділів, спільна робота яких підвищить ефективність операцій споживчого кредитування за рахунок мінімізації кредитного й операційного ризиків.
2. Розробка внутрішньобанківської системи контролю за ризиками при наданні споживчих кредитів.
3. Розробка заходів вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників, як ефективного способу мінімізації ризику при споживчому кредитуванні.
4. Розробка методики мотивації персоналу кредитного підрозділу банку.
5. Розробка процедур супроводження споживчих кредитів (в тому числі, стягнення простроченої заборгованості).
6. Визначення продуктового ряду відповідно до сучасних реальних потреб клієнтів.

Суттєво оптимізувати організаційну структуру банку можна й шляхом створення мережі підрозділів з продажу споживчих кредитів [53].

З початку пандемії комерційні банки почали переглядати критерії позичальників схвалення кредитів. Буквально відразу ж банки стали підвищувати вимоги до позичальника до його позитивної кредитної історії, а також до показника боргового навантаження потенційного позичальника таким чином, щоб одержувач позики зміг надалі зручно обслуговувати свою заборгованість без шкоди для свого матеріального становища. Ключовим чинником в ухваленні рішень про видачу споживчого кредиту стала сфера діяльності позичальника та стабільність його доходу. Через посилення процедур андерайтингу, рівень схвалення кредитних заявок значно знизився. Але незважаючи на це, банки залишилися лояльнішими до клієнтів, які раніше вже встигли себе зарекомендувати як надійні позичальники. Кількість схвалень за заявками таких клієнтів за споживчими кредитами готівкою було знижено приблизно на 20 %, за кредитними картками на 40 %, тоді як за новими заявками рівень схвалення було знижено на 33 % та більш ніж на 50 % відповідно. Нових

позичальників банки намагалися знайти серед клієнтів зарплатних проектів, що обслуговуються [54].

Тому одним з завдань прогресивного роздрібного банку є заміна кредитного комітету механізмом, що дозволяє швидко приймати рішення по кредитах. Тобто банку, націленому на видачу сотень тисяч кредитних карток і інших споживчих кредитів, потрібна ефективна скорингова модель. У зв'язку з цим потрібне використання скорингу з максимальною кількістю параметрів [55].

Заради об'єктивності й зниження ризиків віднесення потенційного позичальника з тривалою кредитною історією має відбуватись з дотриманням певних умов [56]:

- термін користування споживчими кредитами має бути не менше 5-7 років;
- отримання (погашення) останнього споживчого кредиту відбувалось протягом 1 року, що передувало зверненню за наданням нового кредиту;
- протягом всього періоду взаємовідносин позичальника з кредиторами зі споживчого кредитування відсутнє невиконання ним своїх зобов'язань.

У випадку невиконання хоча б однієї з умов, позичальник автоматично відноситься до другої групи і оцінюється за «максимальним» скорингом [57].

Скоринг можна розглянути як метод оцінки клієнтської бази потенційних позичальників у межах певної групи ризик. Основною скоринговою моделлю є те, що особи зі схожими показниками мають однаковий ступінь кредитного ризику. Ця модель використовує лише ті характеристики, які пов'язані з оцінкою надійності клієнта. Тому, завданням скорингу є не тільки у виявленні відповідного позичальника, а й залучення нових сумлінних клієнтів, які формують дохідний кредитний портфель банку [58].

Розглянемо детальніше переваги та недоліки кредитного скорингу, які допоможуть виявити потребу даної моделі у точності та прозорості розрахунку (див. рис. 3.3).

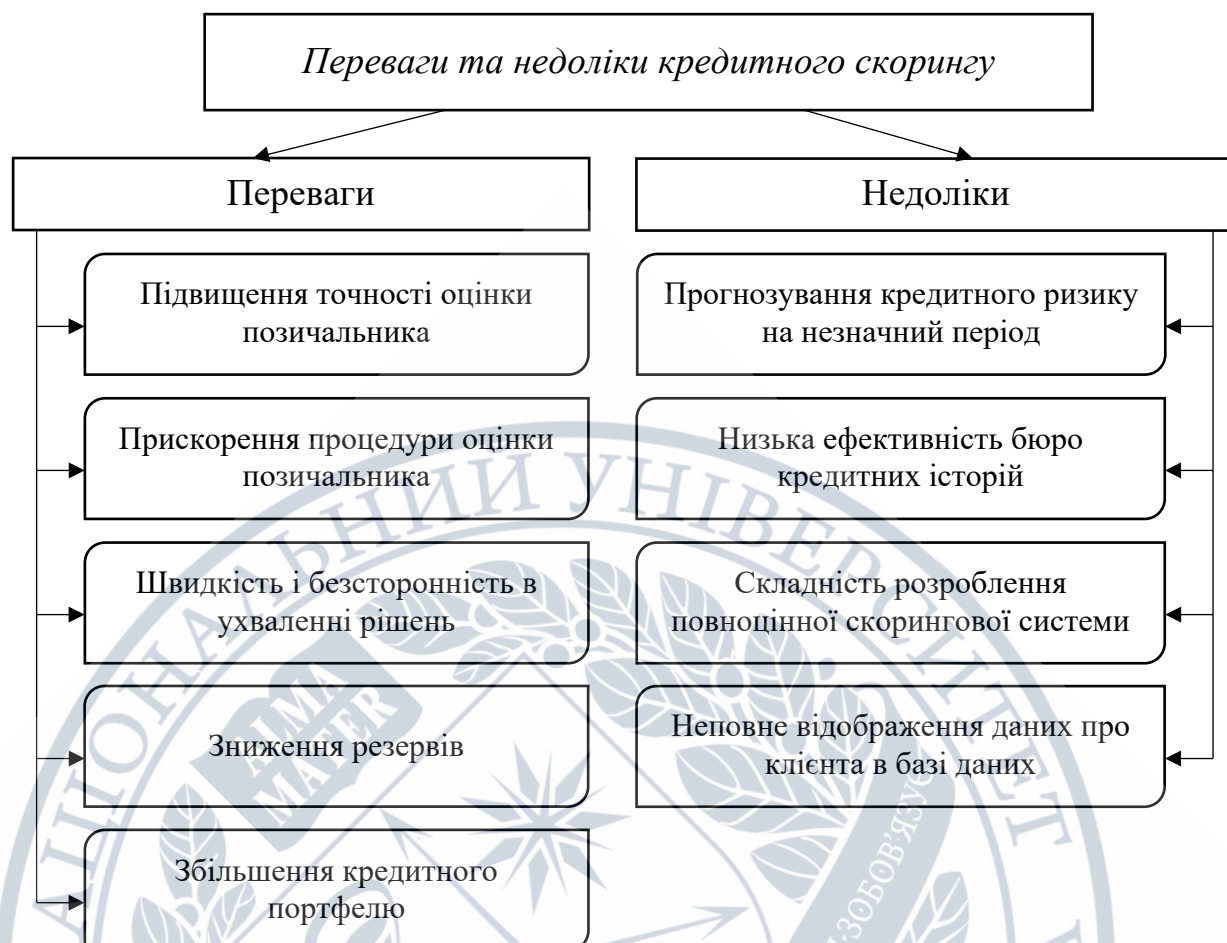

Рисунок 3.3 – Переваги та недоліки кредитного скорингу

Джерело: розроблено автором на основі [66,67]

Переваги скорингових систем:

- підвищення точності оцінки позичальника та зменшення рівня неповернень;
- прискорення процедури оцінки позичальника. Метод полягає у тому, що експрес-аналіз заявки по кредиту проводиться у присутності клієнта;
- швидкість і безсторонність в ухваленні рішень. У іноземних банках клієнт, який запросив позику і заповнив спеціальну анкету, отримує відповідь про можливість отримання позики протягом кількох хвилин;
- зниження резервів, що формуються на можливі втрати по кредитах;
- збільшення кредитного портфелю, можливість ефективного управління кредитним портфелем.

Недоліки кредитного скорингу:

- з огляду на економічну та політичну нестабільність у нашій країні за допомогою скорингової моделі можна прогнозувати кредитний ризик на незначний період (не більше одного року). Створивши скорингову модель, потрібно постійно її доопрацьовувати;

- низька ефективність в Україні бюро кредитних історій. Поки що українські кредитори не бажають звертатись на бюро кредитних історій, а для ефективної роботи скорингових систем фінансовим установам необхідно обмінюватись інформацією;

- складність розроблення та впровадження ефективної та повноцінної скорингової системи. Створення скорингової моделі є складним багатоетапним процесом, який передбачає використання великої кількості якісних і кількісних характеристик, а також потребує висококваліфікованих спеціалістів у цій галузі;

- неповне чи некоректне відображення даних про клієнта у базі даних. У банківській практиці часто трапляються ситуації, коли дані про клієнтів збираються фрагментарно і несистемно, що призводить до неправильних результатів і прийняття помилкового рішення.

Незважаючи на переваги кредитного скорингу, одним із основних його недоліків є відсікання «хороших» позичальників. Скоринг, не є ефективним в особливих випадках кредитування, а також при наданні занадто великих кредитів [59].

За мету не встановлюється розроблення скорингової моделі щодо існування своєрідних особливостей ведення кредитної діяльності будь-яким окремим банком. Проте, було розроблено та запропоновано інформаційні параметри, на основі яких, побудовано ефективну модель скорингу оцінки кредитоспроможності позичальників при наданні споживчих кредитів [60].

Комплекс базових параметрів скорингової моделі представлений на рис. 3.4.

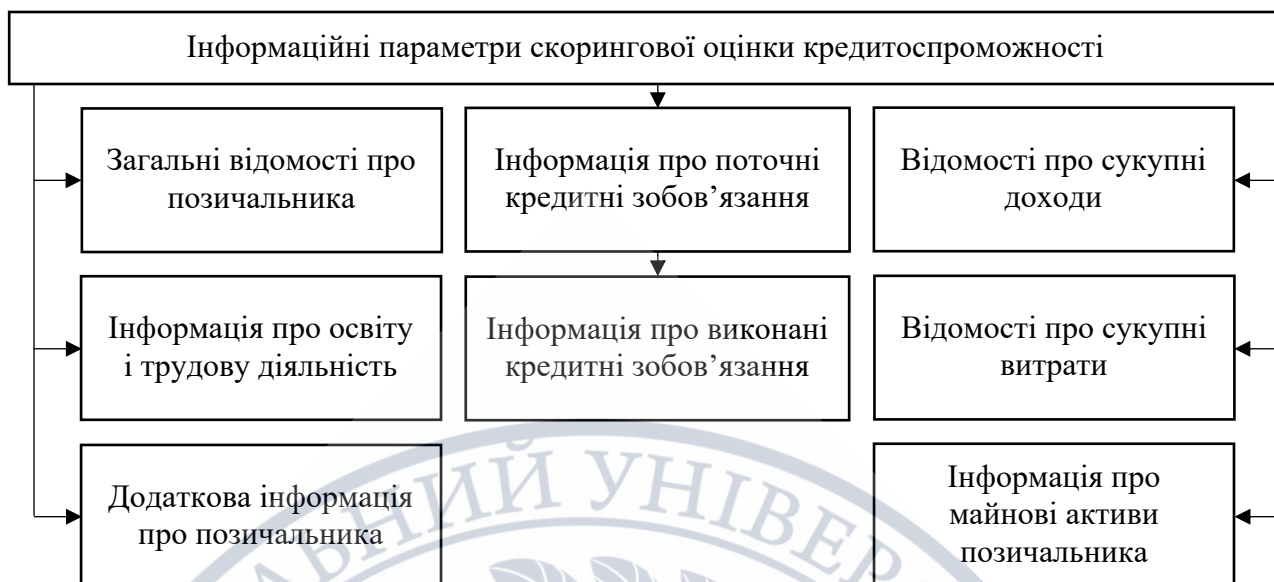

Рисунок 3.4 – Комплекс базових інформаційних параметрів скорингової оцінки фізичних осіб при наданні споживчих кредитів

Джерело: розроблено автором на основі [50]

Кожен параметр скорингової моделі є особливістю або фактором. Тому належне застосування властивостей, переважно впливають на можливість і бажання покупця погасити кредит, і є головними для прийняття справедливих висновку щодо кредитоспроможності позичальника [61].

На прикладі АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» розглянемо та проаналізуємо такі види скорингу як фінансовий та ринковий, так як саме вони найбільше підходять для розрахунку банківських показників і найкраще аналізують стан банківської діяльності.

Фінансовий скоринг банків – конструкція оцінки економічної міцності банку шляхом переведення у бали, які розраховані на основі фінансових показників. Bank_FinScore – скоринговий показник фінансової надійності банку, що базується на 25 показниках [67].

Значення індексу Bank_FinScore може коливатись у діапазоні від 1 (мінімальна фінансова надійність) до 4 (максимальна фінансова надійність) в залежності від значень нормативів та фінансових індикаторів банку. Індикатори, які були використані показують максимальний прогноз, що передбачає ймовірність банкрутства банку у майбутньому.

Якщо значення індикатора банку наближується до максимально позитивного з точки зору фінансової стійкості значення, банк отримує 4 бали за даним показником. Банки з гіршими значеннями показника отримують нижчі бали.

Загальний індекс Bank_FinScore розраховується за формулою:

$$\text{Bank_FinScore Index} = \sum_{i=1}^n F_i \times w_i \quad (3.1)$$

F_i – дискретний бал, отриманий банком за фактором, що виражений індикатором i . Обмеження: $1 \leq F_i \leq 4$;

W_i – вага фактору F_i – Обмеження: $0 < w_i < 1$; $\sum_{i=1}^n w_i = 1$;

n – кількість складових індексу, $n = 25$.

При $n = 25$, обираємо 25 показників, які включають в себе 3 блоки:

Блок 1. Нормативи НБУ.

Н1 – Регулятивний капітал, Н2 – Норматив достатності регулятивного капіталу; Н3 – Норматив достатності основного капіталу, LCR – Коефіцієнт покриття ліквідністю, Н6 – Норматив короткострокової ліквідності, Н7 – Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, Н8 – Норматив великих кредитних ризиків, Н9 – Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами, Н11 – Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, Н12 – Норматив загальної суми інвестування, Н13-1 – Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції, Н13-2 – Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції;

Блок 2. Фінансові коефіцієнти.

Коефіцієнт автономії, адекватність капіталу, частка резервів під знецінення кредитів, NIM – чиста процентна маржа, CIR – ефективність витрат, OROA – операційна рентабельність, ROA – рентабельність активів, ROE – рентабельність власного капіталу, відношення грошових коштів до зобов'язань, відношення грошових коштів до активів, частка ліквідних активів у загальних активах, частка непрофільних активів банку;

Блок 3. Якісні фактори надійності. Доступ до ресурсів та надійність бенефіціара.

Отже, розглянемо значення показника фінансового скорингу на прикладі АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Рисунок 3.5 – Значення індексу фінансового скорингу АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 2018-2021 роки

Джерело: розроблено автором на основі [67]

З рис. 3.5 видно, що загалом значення показника фінансового скорингу має позитивну тенденцію протягом аналізованого періоду. Показник на 01.06.2021 рік становить 3,3 – це означає, що банк має високу фінансову стійкість та низьку ймовірність несприятливих фінансових наслідків.

Наступним проаналізуємо діяльність АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» на основі ринкового скорингу.

Ринковий скоринг банку – система оцінки ринкової потужності та динамічності банку, яка переводиться у бали показників, які були розраховані попередньо на основі економічних показників.

Bank_MarketScore – скоринговий індекс ринкової потужності банку, що розраховується за 10 індикаторами, які комплексно відображають ринкову частку банку та динаміку росту у порівнянні з конкурентами.

Даний показник використовується щоб порівнятись з конкурентами на банківському ринку, тому він не чутливий до ринкової частки на міжнародному ринку. Індекс демонструє ринкову потужність банку щодо інших у секторі.

Діапазон значень індексу MarketScore може варіюватись від 1 (мінімальна ринкова потужність) до 4 (максимальна ринкова потужність) у залежності від поєднання індикаторів банку.

Загальний індекс Bank_MarketScore розраховується за формулою:

$$\text{Bank_MarketScore Index} = \sum_{i=1}^n F_i \times w_i; \quad (3.2)$$

F_i – бал, отриманий банком за фактором, що виражений індикатором i .

Обмеження: $1 \leq F_i \leq 4$.

W_i – вага фактору F_i – Обмеження: $0 < w_i < 1$; $\sum_{i=1}^n w_i = 1$;

n – кількість складових індексу, $n = 10$.

При $n = 10$, обираємо 10 показників, які включають: ринкову частку в активах, місце банку за активами, сукупний середньорічний темп зростання активів, ринкова частка в депозитах, місце банку за депозитами, сукупний середньорічний темп зростання депозитів, ринкова частка в корпоративних кредитах, місце банку за корпоративними кредитами, частка за коштами в інших банках, частка за отриманими коштами банків.

За результатами дослідження аналіз показав, що протягом періоду 2019-2021 роки, значення ринкового скорингу не змінився і становив протягом чотирьох років – 3,8. Це означає, що банк має позитивне значення ринкової потужності і не втратив своєї чутливості ринкової частки.

Певний внесок у відновлення споживчого кредитування зробили й самі банки. Відновилася конкурентна боротьба між банками за платоспроможних клієнтів шляхом пропозиції програм рефінансування існуючих у них кредитів в інших банках. Як правило, пропонуються нижчі відсоткові ставки за новими кредитними договорами, що знижує боргові зобов'язання клієнтів-позичальників перед банками [62].

Змінюють банки і підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників як за рахунок залучення додаткових джерел інформації про них, так і за рахунок удосконалення алгоритмів їхньої обробки [63].

Сьогодні деякі кредитні організації переходять із класичної «анкетної» скорингової моделі оцінки кредитоспроможності позичальника на багатофакторну поведінкову модель на основі тестування інформації в соціальних мережах. Банки повинні проводити скоринг по соцмережах лише тих клієнтів, які, по-перше, підписали згоду на обробку персональних даних, а по-друге, надали достатній обсяг інформації про себе, наприклад, телефон та електронну пошту. Тотальний збір та аналіз поведінкових даних в онлайні дозволяють банку сформувати унікальний психометричний портрет позичальника з визначенням як його проблемних зон та підозрілих аномалій, так і позитивних факторів, що знижують або підвищують загальний скоринговий бал. Це дозволить підвищити якість кредитного портфеля, скоротити витрати банку збір і обробку заявок клієнтів, і навіть, враховуючи індивідуальні особливості клієнта, запропонувати йому персоніфіковані банківські продукти.

Необхідність розвитку споживчого кредитування, у тому числі забезпечення гарантій прав споживачів при використанні споживчого кредиту, формування механізмів захисту зазначених прав у разі їх порушення має важливе значення для розвитку не лише власне споживчого кредитування, а й ринку банківських послуг та економіки в цілому [64].

- розвиток форм і методів державного контролю за дотриманням банківського законодавства, законодавства про конкуренцію, рекламу, Закону «Про захист прав споживачів», а також розвитку способів взаємодії;

- підвищення рівня правової культури та фінансової грамотності населення, що вступає в договірні відносини з банками;

- підвищення професійного рівня та якості правової культури працівників кредитних організацій, які безпосередньо працюють у відділах стягнення із позичальниками-громадянами.

Не можна не відзначити, що в даний час має місце перевищення реальних витрат населення над реальними доходами, що свідчить про те, що значна частина громадян живе у кредит. При цьому вважається, що в рамках відповідального кредитування слід давати клієнту в борг менше, ніж «вартий» його спосіб життя. Виходячи з цього, останнім часом на банківському ринку основним критерієм відмови є DTI (Debt-To-Income), що в перекладі з англійської означає «відношення боргу до доходу». Чим нижчий цей показник, тим вища ймовірність отримання кредиту. Значній частині клієнтів відмовляють саме за цим критерієм. Слід зазначити, що людей, у яких доходи близькі до порогових значень, стає дедалі більшим і відповідно відсоток відмов зростає.

При цьому негативною стороною активного розвитку споживчого кредитування є зростання простроченої заборгованості та неплатежів за кредитами. Тому особливої актуальності набуває регулювання кредитних ризиків, оскільки саме великі портфелі беззаставних кредитів спричинили виникнення проблем у низки банків у недавньому минулому.

Крім того, основний потік заявок на кредити надходить від клієнтів, які вже мають кілька діючих кредитів. Відповідно, «закредитованість» позичальників може призвести до того, що в періоди економічного спаду навіть добре диверсифікований портфель роздрібних банків швидко стане безповоротним. При цьому і система міжбанківського обміну інформацією, і бюро кредитних історій не дозволяють точно оцінити ймовірність виникнення так званого соціального дефолту.

Для вирішення вищезазначених проблем пропонується низка рекомендацій для учасників ринку.

У економічній ситуації банкам слід:

- 1) проводити більш ретельний відбір клієнтів, відстежуючи як кредитну історію, а й наявне в позичальників боргове навантаження; крім цього, слід ретельно пояснювати клієнту розмір його зобов'язань перед банком;

- 2) у рамках залучення клієнтів пропонувати додатковий функціонал платіжних карток, розробляти комплексні продукти, використовувати

можливості дистанційного залучення клієнтів та укладання договорів з ними. Важливими умовами конкурентоспроможності банку на ринку споживчих кредитів крім прийнятних для цільової аудиторії процентних ставок є розвинена мережа філій, висока швидкість ухвалення рішення по кредиту, доступність інформації про кредит, зручність погашення кредиту, відомий бренд, якому довіряють громадяни, і як не сервісу при оформленні кредиту та консультаціях;

3) у рамках роботи з простроченою заборгованістю запровадити різні програми рефінансування та реструктуризації боргу, а також забезпечити належний рівень правової культури працівників відділів стягнення.

Позичальникам рекомендується більш виважено приймати рішення про необхідність отримання кредиту та ретельніше вибирати кредитора, зокрема:

1) уважно читати кредитний договір та обдуманно підходити до формування його індивідуальних умов;

2) здійснюючи вибір кредитного продукту, брати до уваги не лише мінімальний розмір процентної ставки, а й інші умови;

3) ретельно вивчити графік платежів та точно дізнатися, після якого числа місяця платіж вважається простроченим, а також скільки складає штраф за прострочену заборгованість. Щодо одержання окремих видів кредиту, то в рамках товарного кредитування, окрім стандартних умов, слід звернути увагу на процедуру виплат за кредитом у разі повернення товару до магазину. При отриманні кредитної картки слід переконатися, що умови періоду безвідсоткового користування кредитом правильно зрозумілі.

Варіантом вирішення проблем позичальників, які не бажають витрачати час та сили на аналіз кредитних пропозицій банків, можуть стати послуги кредитних брокерів.

В ідеалі, щоб зрозуміти, наскільки складним для позичальника буде погашення великого кредиту, слід хоча б протягом двох місяців вести сімейний бюджет і відкладати суму передбачуваних платежів за кредитом, але, як правило, рішення про отримання кредиту приймається швидко і часом необдуманно, що в результаті призводить до плачевних наслідків.

На наш погляд, реалізація запропонованих заходів сприятиме зниженню простроченої заборгованості, підвищенню відповідальності позичальників та кредиторів і, зрештою, тому, що споживчі кредити перестануть бути загрозою фінансовому становищу як для кредиторів, так і населення, і стануть інструментом покращення рівня життя громадян та стимулом розвитку виробництва товарів та послуг.

Отже, подальший розвиток ринку споживчого кредитування буде залежати насамперед від стабільності валютного курсу, збільшення ресурсної бази та відновлення довіри населення до банку. Саме тому важливо створити належні умови для швидкого фінансового оздоровлення кредитного сектору та відродження кредитної діяльності.

3.3 Оцінка ефективності споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

На сучасному етапі комерційні банки здійснюють свою діяльність у загальних економічних, соціальних та політичних умовах, що постійно змінюються, що впливає на надійність та ефективність діяльності банківських установ. На сьогоднішній день актуальними стали проблеми комплексної оцінки ефективності основних банківських операцій, а також надійності банківської системи України.

Цільовим орієнтиром роботи комерційних банків все більше стає оцінка ефективності роздрібного кредитування, з обліком зовнішніх ринкових відносин, які постійно змінюються. Під ефективністю для роздрібного кредитування в основному потрібно розуміти якісні аспекти розвитку кредитного ринку, з врахуванням конкуренції банківської сфери, в межах якої реалізуються результати [68].

Споживчий кредит є одним із популярних кредитів в лінійці кредитування. Розглянемо, які із методів і показників роздрібного кредитування найбільше підходять для ефективної оцінки споживчого кредиту.

Згідно методики доктора економічних наук, Янова В. В. методика оцінки ефективності споживчого кредитування базується на реалізації таких основних напрямлень [69]:

- основа розроблень та прогнозу нових видів споживчого кредиту є значення нормативної і правової бази кредитування;
- виділення основних факторів и показників, а також методів як розрахунку та визначень для побудови надання споживчого кредиту;
- збільшення суб'єктів споживчого кредитування за рахунок ефективних заходів і рекомендацій.

Використання якісної і достовірної інформації про клієнтів банку, зовнішніх і внутрішніх факторів впливу дають основу для проведення комплексного і різностороннього аналізу ефективності споживчого кредитування.

Система аналізу як окремо взятого комерційного банку, так як в цілому банківського сектору необхідно ряд наступних дій. Для оцінки саме роздрібного кредитування сучасні аналітики і економісти пропонують виділити такі групи показників, як: ресурси, результат і оцінка ризику операцій по кредиту.

Показники, які необхідні для оцінки ефективності операцій споживчого кредитування представлені в таблиці. 3.1.

Таблиця 3.1 – Показники ресурсних і результативних блоків, які характеризують ефективність окремих операцій і діяльності банку в цілому

Найменування показника	Формула
1	2
Середньозважена прибутковість активів споживчого кредитування	$S_d = \frac{\sum Sd_i \times V_i \times t_i}{F_d \times t_i \times N} \quad (3.3)$ <p>де, S_d - середньозважена прибутковість активів операцій роздрібного кредитування; Sd_i - процентна ставка за і-м договором; V_i - обсяг операції, що проводиться по і-му договору; t_i – кількість днів в періоді, коли діє договір; N – загальна кількість кредитних договорів; F_d – фактична прибутковість.</p>

Продовження таблиці 3.1

1	2
Фактична дохідність операції споживчого кредитування	$F_d = \frac{p \times 365}{V \times t} \quad (3.4)$ <p>де p - відсотки, отримані за період; V – середній обсяг вкладень за період; t – кількість днів у періоді.</p>
Показник маржі	$M_i = F_d - S_i \quad (3.5)$ <p>де, M_i – показник маржі; F_d – фактична дохідність; S_i – середня фактична вартість ресурсів для i-ої операції роздрібного кредитування.</p>

Джерело: розроблено автором на основі [53]

Розглянемо детальний аналіз вище наведених формул за показниками АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 2018-2020 рр.

Фактична дохідність операції споживчого кредитування відображає величину доходів банку з кожної гривні, яка вкладена в кредитні операції. В ході дослідження нами розраховано за даними банку фактичну дохідність споживчого кредиту.

Кількість днів щодо періоду споживчого кредиту в банку варіюється від 3-ох до 36 місяців, тому було обрано середній період 18 місяців або 540 днів.

$$F_{d\ 2018} = \frac{854\ 915 \times 365}{3\ 759\ 134 \times 540} = 15,37\%; \quad (3.6)$$

$$F_{d\ 2019} = \frac{1\ 020\ 216 \times 365}{4\ 797\ 537 \times 540} = 14,37\%; \quad (3.7)$$

$$F_{d\ 2020} = \frac{993\ 547 \times 365}{4\ 857\ 257 \times 540} = 13,83\%. \quad (3.8)$$

За даними розрахунків, можна підсумувати, що найбільша дохідність була у 2018 році, що свідчить про ефективність вкладень та зменшення масштабу кредитної діяльності.

Наступним кроком аналізу є розрахунок показника маржі, як різниці між двома значеннями вартості дохідності, що використовується з метою отримання прибутку.

$$M_{i2018} = 15,37\% - 6,37\% = 9,00\%; \quad (3.9)$$

$$M_{i2019} = 14,37\% - 5,20\% = 9,17\%; \quad (3.10)$$

$$M_{i2020} = 13,83\% - 6,03\% = 7,80\%. \quad (3.11)$$

З'ясовано, найкращий результат цього показника було досягнуто у 2019 році і сягав 9,17% загальної вартості від споживчого кредитування.

Останній показник, що розрахований - це середньозважена прибутковість активів споживчого кредитування та являє собою сукупну норму прибутку на різні типи матеріальних та нематеріальних активів банку. Цей показник має свою власну норму прибутку, що є унікальною для базового операційного ризику активу, а також його здатності досягати позикових та власних коштів. Дані розраховувались на основі споживчого кредиту - «кредит на товари та послуги».

$$S_{d2018} = \frac{2,5\% \times 10000 \times 540}{15,37\% \times 540 \times 150} = 10,84; \quad (3.12)$$

$$S_{d2019} = \frac{2,5\% \times 10000 \times 540}{14,37\% \times 540 \times 150} = 11,59; \quad (3.13)$$

$$S_{d2020} = \frac{2,5\% \times 10000 \times 540}{13,85\% \times 540 \times 150} = 13,05. \quad (3.14)$$

Таким чином дійшли висновку, найбільш прибутковим роком був 2020 відносно тих умов, що пропонується банком.

Прибуток від операцій роздрібного кредитування як показник ефективності кредитних операцій пов'язаний із виявленням факторів (табл. 3.2), що впливають на величину виданих кредитів фізичним особам, структурний склад виданих споживчих кредитів, цінову динаміку позикових коштів.

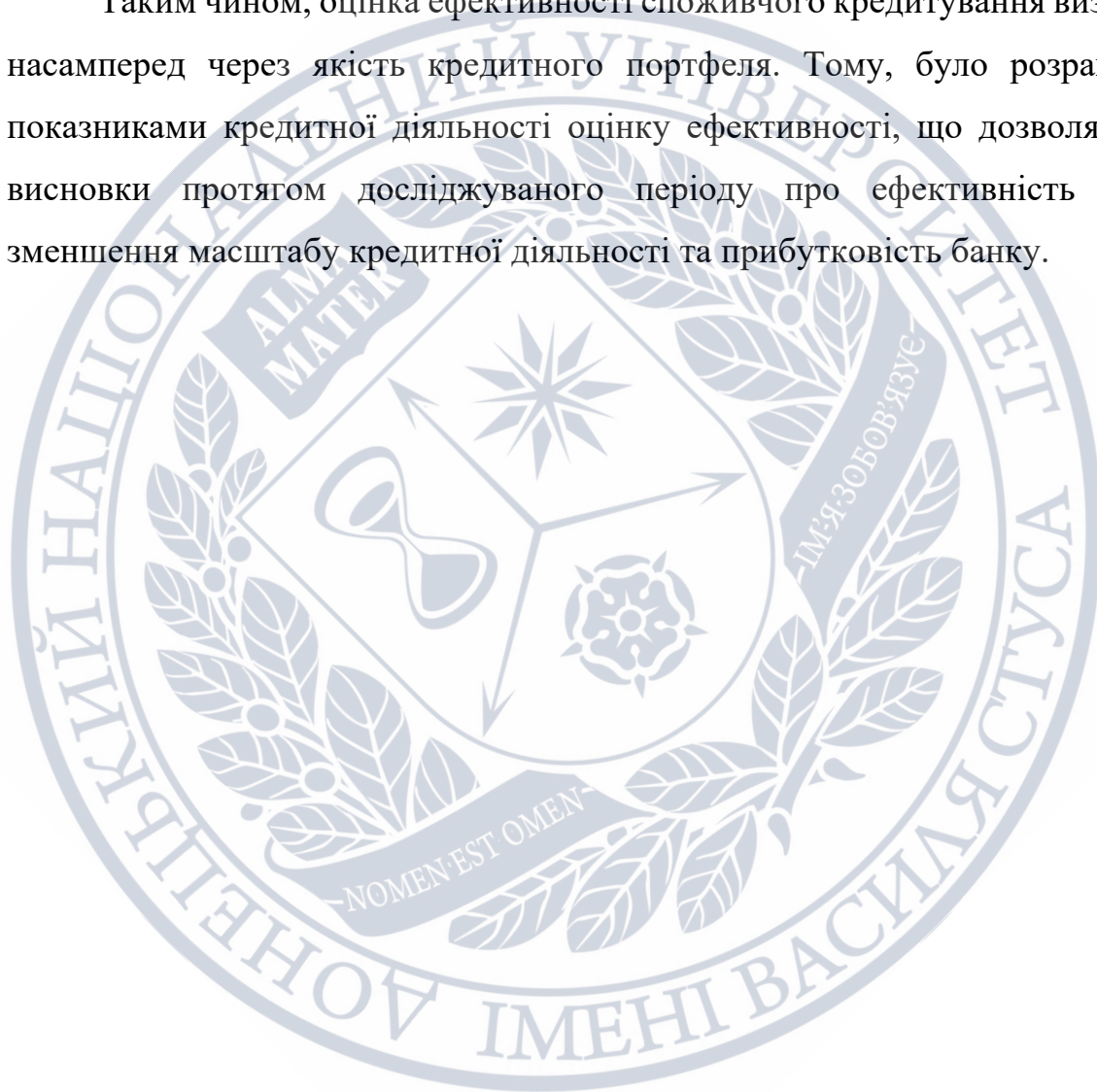
Таблиця 3.2 – Чинники, що впливають на прибуток від операцій роздрібного кредитування

Чинники, що впливають на прибуток від операцій споживчого кредитування	Розрахунок факторів, які впливають на прибуток від операцій споживчого кредитування
Обсяг наданих кредитів фізичним особам	Базисна величина суми прибутку множиться на відсоток приросту фактичної суми наданих кредитів порівняно з базисною
Структура наданих кредитів	Від базисної величини прибутку віднімається базисна сума прибутку, помножена на відсоток темпу зростання обсягів наданих роздрібних кредитів
Процентна ставка за кредит (ціна кредиту)	З фактичних відсоткових доходів банку віднімається базова величина доходів (у перерахунку на фактичний обсяг та структуру наданих роздрібних кредитів)

Джерело: розроблено автором на основі [69]

На ефективність споживчого кредитування також впливають і такі чинники, як: ділова репутація, досвід, кваліфікація і компетентність персоналу банку, інновації та оновленість асортименту банківських послуг і продуктів, відповідальність бізнесу в соціальній сфері. Тому, при оцінці ефективності споживчого кредитування користуються також і зовнішніми чинниками, як: конкуренцію, зміну і кон'юнктуру ринку та економіку країни в цілому.

Таким чином, оцінка ефективності споживчого кредитування визначається насамперед через якість кредитного портфеля. Тому, було розраховано за показниками кредитної діяльності оцінку ефективності, що дозволяє зробити висновки протягом досліджуваного періоду про ефективність вкладень, зменшення масштабу кредитної діяльності та прибутковість банку.

ВИСНОВКИ

Кредит є важливою складовою для споживачів, так як значна кількість суспільства не може обходитись без кредиту, тому він займає важливе місце у соціально-економічному розвитку країни. Споживче кредитування відіграє значну роль в банківській системі та в економіці країни. Воно допомагає задовольняти різні споживчі потреби населення не прив'язуючись до рівня доходу громадян.

За результатами проведеного дослідження доведено актуальність теми та отримано наукові результати:

- обґрунтовано особливості споживчого кредитування, які полягають у відображенні відносин між кредитором та позичальником, є позикою, яку отримують фізичні особи задля задоволення споживчих потреб та має соціальний характер;

- визначено етапи та умови надання споживчого кредиту. Попереднім етапом є розгляд заявки на отримання кредиту, другим - вивчення кредитної спроможності і оцінка ризиків, третім є структурування кредиту, четвертим – проведення переговорів і укладення договорів та п'ятим заключним етапом є контроль за цільовим використання та своєчасним поверненням. Загальними умовами надання споживчого кредиту є: надання відповідних документів, що підтверджують особу, ознайомлення споживача з усіма вимогами кредитного договору та здійснення позичальником інших платежів, пов'язаних з отриманням, обслуговуванням та погашенням кредиту;

- проведено аналіз споживчих кредитів, що надаються домашнім господарствам, за результатами якого встановлено, обсяги кредитів, які надаються домашнім господарствам у 2021 році становив 95,3 млрд. грн., що у 2,9 рази більше у порівнянні з 2015 роком;

- проаналізовано кредитний портфель АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», який довів, що розмір кредитного портфеля має тенденцію до збільшення, так у 2016 році розмір кредитного портфеля становив 16,9 млрд. грн., а у 2021 році –

29,4 млрд. грн, тобто зріс у 1,7 рази, і це є позитивним фактором, так як кредитування є найбільш прибутковою діяльністю для банку в цілому;

– аналіз діяльності АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в сфері споживчого кредитування продемонстрував, обсяг споживчих кредитів має тенденцію до зростання у 2,7 рази у 2 кв. 2021 року в порівнянні з 2016 роком, що пов'язано із зростанням цін на товари та інфляцією;

- проведено оцінку факторів впливу, а саме: облікової ставки, розміру середньозваженої ставки за кредит, розміру середньої заробітної плати, індексу споживчих цін та курсу долару США. Виокремлено два основних фактори, які в більшій мірі вплинули на стан банківського кредитування, ніж інші чинники, це середня ставка заробітної плати та курс долару США. Так, із щорічним збільшенням середньої заробітної плати обсяг наданих споживчих кредитів збільшувався з кожним роком, і це показав коефіцієнт кореляції, який становить 0,98 і свідчить про пряму залежність між обсягом наданих споживчих кредитів та середньою заробітною платою. Саме у 2015 році обсяг наданих споживчих кредитів сягав 1,3 млрд. грн., а у 2 кварталі 2021 року вже 5,3 млрд. грн., тобто збільшився у 4 рази. Щодо курсу долару США, то між обсягом наданих споживчих кредитів та курсом долару спостерігається тісна залежність, що становить 0,76. Курс долару США може відобразитись на обсязі кредитування в частці зростання вартості майна, яке придбано за вартості споживчого кредиту;

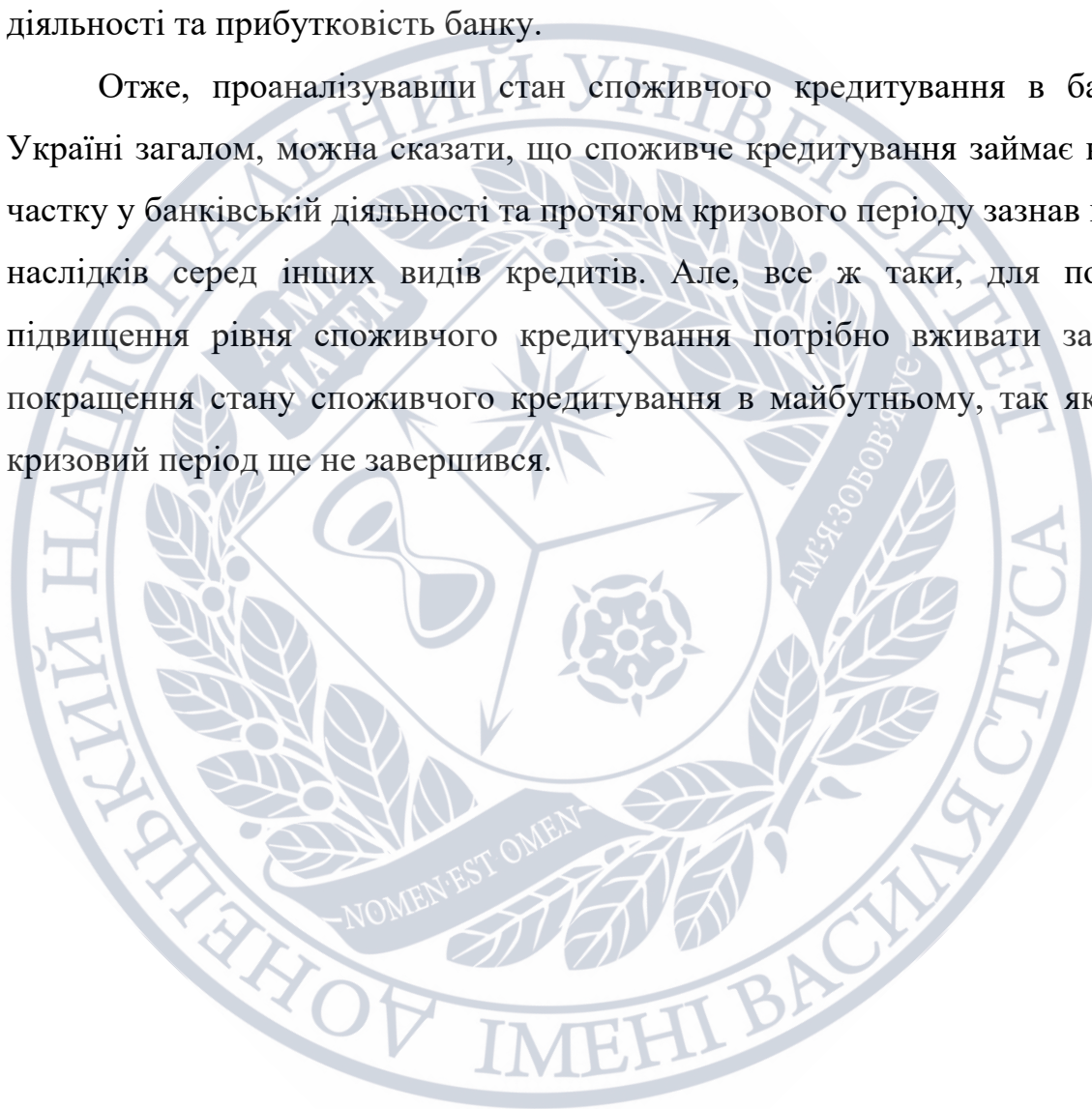
- розроблено концептуальний підхід до вдосконалення механізму споживчого кредитування, який включає певні завдання та методи, що допоможуть вплинути на банківську систему для покращення стану споживчого кредитування в Україні та запобігти негативних наслідків кризових ситуацій в подальшому;

– обґрунтовано рекомендації та пропозиції щодо розвитку споживчого кредитування АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», які полягають у формуванні спеціальних структурних підрозділів, розробці внутрішньобанківської системи контролю, розробці заходів вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника, розробці методики мотивації персоналу кредитного підрозділу,

розробці процедур супроводження споживчих кредитів та у визначенні продуктового ряду відповідно до потреб клієнтів. Використання фінансового та ринкового скорингу довело, що АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» має високу фінансову стійкість та низьку ймовірність несприятливих фінансових наслідків;

- проведено оцінку ефективності споживчого кредитування, яка дозволяє зробити висновки про ефективність вкладень, зменшення масштабу кредитної діяльності та прибутковості банку.

Отже, проаналізувавши стан споживчого кредитування в банку та в Україні загалом, можна сказати, що споживче кредитування займає найбільшу частку у банківській діяльності та протягом кризового періоду зазнав незначних наслідків серед інших видів кредитів. Але, все ж таки, для подальшого підвищення рівня споживчого кредитування потрібно вживати заходів для покращення стану споживчого кредитування в майбутньому, так як на жаль, кризовий період ще не завершився.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доценко І. О. Сучасні тенденції розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. Економіка і суспільство. 2018, Мукачівський державний університет. №14. С. 792-798.
2. Дубчак О. Актуальні проблеми підвищення ефективності споживчого кредитування. Світ фінансів. 2017. №4. С. 47-52.
3. Чайковський Я. І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. Економічний аналіз. 2017. Том 27, №1. С. 156-163.
4. Бабаскін А. Ю. Проблеми правового регулювання реклами споживчого кредиту в законодавстві України. Правова держава. №28. С. 219-226.
5. Вовчак О. Д, Антонюк О. І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. Європейські перспективи, 2016. №2. С. 148–157.
6. Голіната А.Ю., Томашевська А. М. Споживчий кредит і його роль у розвитку України. МЦНД, Херсон. 2020. С. 34-38.
7. Янишен В. П. Закон України «Про споживче кредитування»: нові стандарти захисту прав позичальників. Цивільне право і цивільний процес. 2017. Вип. 139. С. 52-62.
8. Демчук Н. І., Крилова О. В., Остапчук Ю. Ю. Сучасний стан і тенденції розвитку споживчого та іпотечного кредитування в Україні. Ефективна економіка. 2019. №10.
9. Bronson A., Taylor D., Nadauld C. Real effects of search frictions in consumer credit markets. Cambridge. 2020. №26645.
10. Gissler S., Ramcharan R., Edison Y. The effects of competition in consumer credit market. Cambridge. 2019. №26183.
11. Fleckenstein M., Longstaff F. The market risk premium for unsecured consumer credit risk. Cambridge. 2020. №28029.

12. Про споживче кредитування: Закон України від 13.04.2021 р. №1381-IX. Відомості Верховної Ради. 2017. (№1). С. 2.
13. Про захист прав споживачів: Закон України від 01.08.2021 р. №1023-XII. Відомості Верховної Ради. 1991. (№30). С. 179.
14. Бондар О.П. Кредитування населення на споживчі потреби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Київ, 2007. 19 с.
15. Івасів Б.С. Гроші та кредит: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2008. 528 с.
16. Івченко М. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні. Економічна правда. №2. 2010. С. 6-8.
17. Кудряшов С.В. Споживчий банківський кредит в Україні: ресурсне забезпечення та ефективність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Ірпінь, 2007. 19 с.
18. Лаврушин О.И., Мамонова И.Д., Валенцева Н.И. Банковское дело: учебник. Финансы и статистика, 2003. 768 с.
19. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. 608 с.
20. Мочерний С. В. Банківська система України. Тріада плюс. Львів, 2004. 304 с.
21. Туган-Барановський М. І. Основи політичної економії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 628 с.
22. Мочерний С. В. Економічний словник-довідник. Київ: Феміна, 1995. 368 с.
23. Consumer lending in the EU banking sector. URL: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Risk%20Analysis%20and%20Data/Risk%20Assessment%20Reports/2020/Thematic%20notes/881264/Thematic%20note%20on%20Consumer%20Lending%20in%20the%20EU%20banking%20sector.pdf (дата звернення: 20.04.2021).

24. Вудвуд В. В., Попова Е. М. Сучасний стан споживчого кредитування в Україні. Економічні науки. Молодий вчений. 2018. №10(62). С. 311-314.

25. Бублик Л. Я. Розвиток державного регулювання іпотечного кредитування в Україні. Ефективна економіка. 2017. №11.

26. Волкова Н. І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення кредитування споживчих потреб населення. Економіка і організація управління. 2016. №4(24). С. 143-152.

27. Шаповал О. А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Київ, 2017. 225 с.

28. Суть, види та особливості кредитування фізичних осіб. URL: <https://pravo.studio/bankovskie-operatsii/1051-sut-vidi-osoblivosti-kredituvannya-26086.html> (дата звернення: 25.04.2021).

29. Узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює захист прав споживачів, у справах про визнання кредитних договорів недійсними. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/file/sud0690/Uzagalnennya2016/uzagalnennya1.pdf> (дата звернення: 01.05.2021).

30. Терент'єва Н. Д. Ринок банківських споживчих кредитів: сучасний стан і перспективи розвитку. 2015. С. 68-73.

31. Мелехтя В. Ю. Зінченко А. В. Роль кредитних операцій у діяльності комерційного банку. Подільський науковий вісник. 2020. №3-4(15-16). С. 16 – 21.

32. Демчук Н. І., Крилова О. В., Остапчук Ю. Ю. Сучасний стан і тенденції розвитку споживчого та іпотечного кредитування в Україні. Ефективна економіка. 2019. №10.

33. Дадашова П. Взять кредит дороже? Как COVID-19 повлиял на сферу потребительского кредитования. URL: <https://finance.liga.net/bank/opinion/vzyat-kredit-stanet-doroje-kak-covid-19-povliyal-na-sferu-potrebitelskogo-kreditovaniya> (дата звернення: 12.05.2021).

34. Національний банк України.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#5> (дата звернення: 15.05.2021).
35. Мікрокредити: досвід споживачів. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/04/Payday-Lending-Consumer-Experience_Report-April-2021_ua.pdf (дата звернення: 15.05.2021).
36. Національний банк України. Основні показники діяльності банків.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#5> (дата звернення: 20.05.2021).
37. Про кредитні спілки: Закон України від 01.07.2021 р. №2908-III. Відомості Верховної Ради. 2002. (№15). С. 101.
38. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями. Постанова від 25.01.2012 р. №351. Правління Національного банку України. 2017. №23.
39. Степаненко К. Р. Особливості формування кредитного портфеля банку. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. №7(3). С. 111-114.
40. Волкова Н. І., Кункель А. О. Тенденції та особливості кредитної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку економіки. Економіка і організація управління. 2018. №1(29). С. 52-63.
41. Офіційний сайт Креді Агріколь банк. URL: <https://credit-agricole.ua> (дата звернення: 15.07.2021).
42. Показники фінансової стійкості. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/pdf/rus/guide.pdf> (дата звернення: 15.07.2021).
43. Незабезпечені кредити. Гроші в кредит. URL: <http://groshi-v-kredit.org.ua/nezabezpecheni-kredyty.html> (дата звернення: 22.07.2021).

44. Стороженко О. О., Гірченко Т. Д., Чмерук Г. Г. Організація споживчого кредитування в Україні. Причорноморські економічні студії. 2018. №27. С. 116-120.
45. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.07.2021).
46. Осадчук Ю. М. Островська В. І. Підходи щодо вдосконалення кредитування споживчих потреб населення. Науковий журнал. 2016. №10. С. 176–185.
47. Волкова Н. І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення кредитування споживчих потреб населення. Економіка і організація управління. 2016. №4. С. 143–152.
48. Система скорингу. Навіщо вона потрібна банкам? URL: https://bankchart.com.ua/spozhivchi_kredit/statti/sistema_skoringu_navishcho_vona_potribna_bankam (дата звернення: 20.10.2021).
49. Онищенко А. О. Шляхи поліпшення споживчого кредитування в Україні. Актуальні проблеми посткризового розвитку банківського сектору України. 2014, КНУ. №2. С. 88-91.
50. Ntwiga D., Weke P. Consumer lending using social media data. School of Mathematics, University of Nairobi, Nairobi, Kenya. 2016. Vol. 3 №. 2.
51. Morse A. Peer-to-peer crowdfunding: information and the potential for disruption in consumer lending. Cambridge. 2015. №20899.
52. Kiviat, Barbara, Credit Scoring in the United States, economic sociology_the european electronic newsletter. Max Planck Institute for the Study of Societies (MPIfG), Cologne. 2019. Vol. 21, Iss. 1, pp. 33-42.
53. Мудрук Т. Г. Кредитний скоринг як метод управління кредитним ризиком в мікрофінансових організаціях. Національний університет біоресурсів і природокористування в Україні. Львів, 2017. С. 41-44.
54. Прилуцький А. М., Пахалюк Л. В. Споживче кредитування в Україні та його особливості. Ефективна економіка. 2019.

55. Дзюбенко А.Д., Алескерова Ю.В. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. Причорноморські економічні студії. 2018. №27(2). С. 87-92.
56. Осадчий Є. Сучасний стан та проблеми банківського споживчого кредитування в Україні. Ринок цінних паперів України. 2014. №11-12. С. 97-102.
57. Гивель С. В., Соболева-Терещенко О.А. Параметри визначення вартості та скорингу споживчих кредитів в умовах цифрових технологій. Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації. Полтава, 2019. С. 28-30.
58. Харабара В. М., Грешко Р. І. Кредитування споживчих потреб населення та розвиток інфраструктури ринку фінансових послуг. Економіка та держава. 2019. С. 52-57.
59. Бондаренко Н.В. Сучасний стан кредитування комерційними банками фізичних осіб в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2017. № 85. С. 242—248.
60. Трипольський К. В., Кретов Д. Ю. Особливості сучасного розвитку банківського автокредитування в Україні. Причорноморські економічні студії. 2019. №38-2. С. 114-118.
61. Кузнецова Л.В., Жердецька Л.В., Кретов Д.Ю. Банківське кредитування корпоративного сектору економіки в умовах циклічності. Діса Плюс, Харків, 2018.
62. Юдіна С.В., Гуржий Т.О., Васькова К.О. Аналіз тенденцій кредитних послуг комерційних банків домогосподарствам в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №21. С. 34–38.
63. Гаркуша Ю.О., Паламарчук М.А. Розвиток споживчого кредитування в Україні. Інфраструктура ринку. 2017. № 8. С. 127–131.
64. Кузнецова Л.В., Кретов Д.Ю. Аналіз індикаторів кредитних циклів у банківській системі України. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 767–772.

65. Охрименко О. А. Споживчий кредит в Україні: реалії та перспективи розвитку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Київ, 2015. 232 с.

66. Стечишин Т. Б. Сучасні банківські методики визначення кредитоспроможності позичальника – фізичної особи. Наука молода. 2015. №23. С. 82-93.

67. Методика скорингу банків. URL: <https://youcontrol.com.ua/contractor/market-scoring/method-bank/?id=8467544> (дата звернення: 05.11.2021).

68. Joseph P. Consumer lending efficiency: Commercial banks versus a fintech lender. Econstor. October 2018.

69. Янов В. В. Оцінка ефективності роздрібного кредитування. Економічні науки. 2016. №8(41). С.57-61.

